د افغانستان د څیړنی او ارزونی واحد
لنډیز

داکتر انتونیو جیستازی او علی محمد علی
چنګاښ ۱۳۹۴

د افغانستان د لیسو سیاسی کول

۱. سریزه

د افغانستان د څیړنې او ارزونې واحد (AREU) په ۲۰۱۰ کال کې د افغانستان په پوهنتونونو کې د سیاسي فعالیتونو په اړه یو ریپوټ جوړ کړ. ریپوټ څرګندوي چې له سیاسی اړخه د فعالو محصلینو په کتار کې، اسلامی بنسټپال جوړښتونه ډیر دي. دغه ټول جوړښتونه، سره له دې چې ډیر فعال یې هم په څرګنده توګه په افغانستان کې وسله واله مبارزه نه تاییدوی، خو په مختلفو کچو له اوسنی حالت سره مخالفت لري. د دغې پروژې د پلې کولو په جریان کې د څیړنې ډلې حتی په لیسو کې د سیاسی فعالیتونو نښې نښانې ولیدلې. یوې سرچینې څرګنده کړه چې حتی د کابل په ښوونځیو کې هم د افراطیت ستري بیلګې لیدل کیږي. د یوې تعقیبي او راتلونکې پروژې نظریه په همدې وخت کې رامینځ ته شوه، او تر هغه چې ښه پرمختګ وکړي یوه موده یې ونیوله.

په افغانستان کې په لیسو کې سیاسی فعالیت کومه نوې خبره نه ده. په ۱۹۶۰ او ۱۹۷۰ کلونو کې د هیواد نوو سیاسي ګوندونو، ښوونځي او پوهنتونونه د ښه جلب او جذب لپاره غوره ځایونه ګڼل. نوو چپ پالو او اسلام پالو ګوندونو په خپلو کتارونو کې ډیر شمیر ښوونکي هم درلودل چې د هغوی لاس موندنه یې زده کوونکو او ښوونځیو ته آسانه کوله. سربیره پر دې په داسې هیواد کې چې کارګري طبق یا لویې اتحادیې شتون نه درلود، او د داسې حکومت په شرایطو کی چې هڅه ئی وکړه سیاسی ګوندونه رامینځ ته کړی په لیسو کې د سیاسی ګوندونو کار کول منطقي بریښي.

د دغې لیکنې د سرته رسولو بل دلیل دا دی چې د ۲۰۱۰ کال څیړنې د افراطی او بنسټ پالو جوړښتونو شمیر د ښوونځیو او پوهنتونونو په چاپیریال کې ډیر ښودلی دی. له همدی کبله اوسنی پروژه هم غواړي په لیسو کې د سیاسی کیدلو ، افراطیت او بنسټ پالنې کچه وارزوی. هغه سروې چې په دې رپوټ کې ور باندې بحث شوي د یوې لویې پروژې یوه برخه ده چې د افغانستان په ښوونځیو کې د سیاسی فعالیت کیفي اړخ څیړي ، چې له دې لیکنې وروسته به خپره شي.

د موضوعاتو لړلیک

۱. سریزه ۱
۲. میتودولوژی ۲
۳. په لیسو کې د سیاسی فعالیت خپریدل او د هغه جریان ۲
۴. د سیاسي فعالیت د ډولونو ورکړل شوی ریپوټ ۲
۵. په ښوونځیو کې فعالې سیاسي ډلې ۹
۶. مدني ټولنې ۱۵
۷. د لویانو اغیزه ۱۷
۸. په ښوونځیو کې بی انظباطی ۱۹
۹. پایله: ۲۱

د لیکونکو په اړه

داکترانتونیوجیستازی د لندن د کینګس پوهنتون (KLC) پروفیسور دی. هغه "په افغانستان کې د قانونیت ساتنه" په ۲۰۱۳، او په ۲۰۱۱ کال کې "د تهدید او اجبار هنر" په شمول یو لړ مقالې، لیکنې او کتابونه لیکلی دی. داکتر جیوستازی اوس اوس په افغانستان کې امنیتی ستونزې د بغاوت، اردو او پولیسو په شمول تر څیړنی لاندې لري.

علی محمد علی یو خپلواک څیړونکی او ارزوونکی دی. نوموړی د بنسټپالو اسلامی ډلو، د افغانستان سیاسی اقتصاد، دولت، شورش او طالبانو په اړه تخصص لري. علی د مشاور په توګه له یو لړ ملی او نړیوالو موسسو سره کار کړی او په یو شمیر څیړنیزو خپرونو کې یې دنده تر سره کړې ده.

۲. میتودولوژی

دې سروې ۱۸ ولایتونه او ټول ۱۳۲ ښوونځي تر پوښښ لاندې نیولي دي. د څیړنې پلان جوړوونکو د ځایونو (ولسوالیو) او د هغو کسانو د شمیر ټاکل په غاړه درلودل چې د مرکو لپاره یې زده کوونکي او ښوونکي پیدا کول. ښوونځي مخکې له مخکې ټاکل شوي نه وو. په ټولیزه توګه ۴۳۱ زده کوونکي او ښوونکي چې غوښتل یې پوښتنو ته ځواب ورکړي سروې شول چې په هغو کې ۲۸ ښوونکي او ۴۰۳ زده کوونکي وو. مرکه ورکوونکي په عمدي ډول د بیلګو او نمونو پر بنسټ د ټاکونکو له خوا په دې توګه غوره شوي وو چې لومړی له ټاکل شوو مرکه ورکوونکو سره چې مرکې ته حاضر وو ، مرکه سرته رسیدلې وه. پوښتنو د مرکې کیدونکو له نظریاتو او افکارو سره کار نه درلود ، بلکې د هغوی په ښوونځیو کې یې د سیاسی فعالیتونو د شتون او همدا ډول د زده کوونکو د بی انظباطی په اړه معلومات راټولول. سیاسی فعالیتونه تر نن پورې د افغانستان په لیسو کې منع دي، نو ځکه په دې هکله پوښتنې کول پاروونکي او لمسوونکې بریښی. له مرکه ورکوونکو څخه پرته له دې چې د سیاسي فعالیت په اړه کوم تعریف ورکړل شي، د سیاسی فعالیتونو په هکله پوښتنه کیدله، په دې توګه د هغوی ځوابونه د سیاسي فعالیت په اړه د هغو پخپلو تعریفونو ولاړ وو. په هر حال، د هغوی د لومړنیو ځوابونو پر اساس، د سیاسي فعالیت د ډولونو په اړه نورې تفصیلي پوښتنې لکه د ښوونځی سیاسی کیدل یا د سیاسی ګوندونو لپاره تبلیغ، په ټولټاکنو کې د نوماندانو لپاره انتخاباتی مبارزه، یا د سیاسی موضوعګانو لپاره د احتجاج یا خواشینۍ ښودل، رامینځ ته کیدل.

ددې څیړنې د موخې لپاره لویې ښاري ټولنې لکه کابل، هرات، مزار شریف، جلال آباد ، د ښارونو په کتار کې راځي. د ولایتونو او ولسوالیو مرکزونه د ښارګوټو په کتار کې شمیرل کیږي.

۳. په لیسو کې د سیاسی فعالیت خپریدل او د هغه جریان

څیړنې په لیسو کې د سیاسي فعالیت ډیرې پراخې بیلګې پیدا کړي (۱ الف، ۱ ب، ۲ الف او ۲ ب جدولونه). په ملی کچه، ۹۱.۸ سلنه مرکې ورکوونکو یادونه وکړه چی په لیسو کې دوی پخپله د سیاسي فعالیتونو ځینی ډولونه لیدلي دي. نورو بیا له ځینی نورو څخه چې په ښوونځۍ کې یې د سیاسی فعالیتونو په اړه خبرې کولې ځینی شیان اوریدلي دي (۲ الف او ۲ ب جدولونه). د مرکه کیدونکو ټیټه سلنه چې په لوړو ښوونځیو کې د یو ډول سیاسی فعالیت مستقیم شاهدان دي د بلخ په ولایت کې ۶۷.۹ سلنې ته رسیږي. په نیمایي ولایتونو کې ټولو مرکه کیدونکو وویل چې هغوی دا ډول فعالیتونه پخپلو سترګو لیدلي دي (کندهار، هلمند ، زابل، کابل، تخار، پروان، بغلان، بدخشان او هرات). ډیرو نورو زده کوونکو د (لیدلو پر ځای) له نورو زده کوونکو څخه اوریدلي دي چې په ښوونځیو کې یې ، د بیلګې په توګه په بلخ کې ۷۵ سلنه، سیاسی فعالیتونه جریان لري. په دې ډول ویلای شو چې په ټولیزه توګه دا سې ښکاري چې په ټولو سروې شوو ښوونځیو کې ، سره له دې چې سیاسي فعالیتونه په تخنیکی توګه غیر قانوني دي، یو لړ سیاسي فعالیتونه روان دی. په دې څیړنې پسې راتلونکی مل رپوټ په لیسو کې د سیاسی فعالیت د منع کیدلو د وړتیا او ښه والي په هکله یوه برخه لري.

په ښوونځیو کې ثبت شوی سیاسی ګوندونه او فعالیتونه ډیر پیاوړی او قوي نه دي، او دا اریانوونکي نه ښکاري ځکه چې په ښوونځۍ کې سیاست په رسمی توګه منع دی.

۱. الف: د سیاسي فعالیتونو وخت، چې د مرکه ورکوونکو له خوا لیدل شوي وي

ولایتونه	پوښتنه: د دغو سیاسی فعالیتونو د ننبو لیدل څه وخت پیل شول؟					د ځوابونو شمیر
	په پخوانۍ میاشت کې	په پخوانیو ۲-۳ میاشتو کې	په تیر شوی کال کې	له یوه کال څخه ډیر پخوا	نه ځواب	
زابل	۰,۰	۰,۰	۱۴,۳	۸۵,۷	۰,۰	۲۳
کندهار	۰,۰	۲,۹	۲۰,۰	۷۷,۱	۰,۰	۳۵
هلمند	۰,۰	۵,۹	۵,۹	۸۸,۲	۰,۰	۱۷
غزنی	۰,۰	۰,۰	۳۱,۳	۵۰,۰	۱۸,۸	۱۲
پکتیا	۰,۰	۱۰,۰	۱۰,۰	۱۰,۰	۷۰,۰	۲۲
لوګر	۰,۰	۰,۰	۶,۳	۸۱,۳	۱۲,۵	۱۲
وردک	۰,۰	۵,۰	۳۰,۰	۴۵,۰	۲۰,۰	۲۰
د کابل ولسوالۍ	۲,۶	۲۵,۶	۵۳,۸	۲۰,۵	۰,۰	۴۰
د کابل ښار	۰,۰	۴,۵	۳۶,۴	۵۰,۰	۹,۱	۲۲
کاپیسا	۰,۰	۲۷,۳	۴۵,۵	۱۸,۲	۹,۱	۱۲
پروان	۰,۰	۰,۰	۳۳,۳	۵۵,۶	۱۱,۱	۱۲
تخار	۰,۰	۳۰,۰	۵۶,۷	۱۳,۳	۰,۰	۳۰
کندز	۰,۰	۲۳,۳	۵۳,۳	۱۶,۷	۶,۷	۳۰

بغلان	۳۰,۴	۲۱,۷	۴۷,۸	۳۰,۴	۰,۰	۳۰
بدخشان	۵,۳	۴۷,۴	۴۲,۱	۱۰,۵	۰,۰	۲۱
بلخ	۰,۰	۳۹,۳	۲۸,۲	۰,۰	۳۲,۱	۲۲
هرات	۰,۰	۲,۳	۱۸,۸	۷۵,۰	۰,۰	۱۲
کنر	۰,۰	۰,۰	۱۲,۵	۸۱,۳	۲,۳	۱۲
لغمان	۰,۰	۰,۰	۱۲,۵	۲۲,۵	۲۵,۰	۳۲
ننګرهار	۰,۰	۰,۰	۱۹,۰	۵۷,۱	۲۳,۸	۲۱
کليوالي ښوونځي	۰,۰	۱۲,۷	۲۳,۰	۵۴,۰	۱۰,۳	۱۳۲
د ښارګوټو ښوونځي	۳,۱	۱۲,۲	۳۱,۱	۴۴,۳	۵,۳	۲۲۷
د ښار ښوونځي	۰,۰	۱۲,۸	۲۵,۲	۵۹,۰	۲,۲	۷۸
ټول ښوونځي	۱,۲	۱۴,۲	۲۷,۸	۴۹,۸	۲,۳	۴۳۱

۱ ب جدول: د سياسی فعاليتونو بيا بيا پيښيدنه، چې د مرکه ورکوونکو له خوا ليدل شوي.

ولايتونه	پوښتنه: د سياسی فعاليت پيښې څو ځلې ليدل شوي دي؟					د ځوابونو شمير
	يوازې يو وار	۲-۳ ځلې	۴-۱۰ ځلې	له ۱۰ ډير	نه ځواب	
زابل	۹,۵	۱۴,۳	۴,۸	۷۲,۲	۰,۰	۲۳
کندهار	۲,۹	۲,۹	۸,۲	۸۵,۷	۰,۰	۳۵
هلمند	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۱۰۰,۰	۰,۰	۱۷
غزنی	۰,۰	۱۲,۵	۲,۳	۲۲,۵	۱۸,۸	۱۲
پکتيا	۱۰,۰	۰,۰	۱۰,۰	۸۰,۰	۲۰,۰	۲۲
لوګر	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۸۷,۵	۱۲,۵	۱۲
وردک	۰,۰	۲۰,۰	۱۰,۰	۵۰,۰	۲۰,۰	۲۰
د کابل ولسوالۍ	۲۲,۵	۳۵,۰	۴۰,۰	۲,۵	۰,۰	۴۰
د کابل ښار	۰,۰	۴,۵	۳۱,۸	۵۴,۵	۹,۱	۲۲
کاپيسا	۰,۰	۱۸,۲	۷۲,۷	۹,۱	۰,۰	۱۲
پروان	۰,۰	۴۴,۴	۳۳,۳	۲۲,۲	۰,۰	۱۲
تخار	۰,۰	۲۰,۰	۵۰,۰	۳۰,۰	۰,۰	۳۰
کندز	۰,۰	۳۰,۰	۳۲,۷	۳۲,۷	۲,۷	۳۰
بغلان	۱۰,۰	۳۰,۰	۳۲,۷	۲۳,۳	۰,۰	۳۰
بدخشان	۱۰,۰	۲۵,۰	۵۰,۰	۲۰,۰	۰,۰	۲۱
بلخ	۰,۰	۲۵,۰	۴۲,۹	۰,۰	۳۲,۱	۲۲
هرات	۰,۰	۲,۳	۱۸,۸	۷۵,۰	۰,۰	۱۲
کونړ	۲,۳	۰,۰	۰,۰	۸۷,۵	۲,۳	۱۲
لغمان	۰,۰	۰,۰	۲,۳	۲۲,۵	۳۱,۳	۳۲
ننګرهار	۰,۰	۰,۰	۱۹,۰	۵۷,۱	۲۳,۸	۲۱
کليوالي ښوونځي	۲,۴	۱۰,۳	۳۱,۰	۴۸,۴	۷,۹	۱۳۲
د ښارګوټي ښوونځي	۳,۱	۱۵,۸	۳۲,۸	۴۹,۱	۵,۳	۲۲۷
د ښار ښوونځي	۱,۳	۱۰,۳	۲۵,۲	۲۰,۳	۲,۲	۷۸
ټول ښوونځي	۲,۵	۱۳,۲	۲۷,۸	۵۰,۹	۵,۲	۴۳۱

۲ الف جدول: د سیاسي فعالیتونو وخت ، چې مرکه کوونکو له نورو څخه اوریدلي دي

ولایتونه	پوښتنه: تاسو د دغو سیاسي فعالیتونو د ښو په هکله اوریدل څه وخت پیل کړي دي؟					د ځوابونو شمیر
	په تیره میاشت کې	په تیرو ۳-۲ میاشتو کې	تیر کال	له یوه کال څخه پخوا	نه ځواب	
زابل	۰,۰	۰,۰	۲۱,۷	۷۸,۳	۰,۰	۲۳
کندهار	۲,۹	۰,۰	۸,۸	۹۱,۲	۰,۰	۳۵
هلمند	۰,۰	۵,۹	۵,۹	۸۸,۲	۰,۰	۱۷
غزنی	۰,۰	۶,۳	۳۱,۳	۴۳,۸	۱۸,۸	۱۶
پکتیا	۲۰,۰	۰,۰	۰,۰	۸۰,۰	۲۰,۰	۲۲
لوګر	۰,۰	۰,۰	۱۲,۵	۸۷,۵	۰,۰	۱۶
وردک	۰,۰	۵,۰	۳۰,۰	۴۵,۰	۲۰,۰	۲۰
د کابل ولسوالۍ	۵,۳	۲۸,۹	۵۰,۰	۲۱,۱	۰,۰	۴۰
د کابل ښار	۰,۰	۰,۰	۴,۵	۲۷,۳	۵۹,۱	۲۲
کاپیسا	۰,۰	۱۸,۲	۵۴,۵	۱۸,۲	۹,۱	۱۲
پروان	۰,۰	۳۳,۳	۵۵,۶	۱۱,۱	۰,۰	۱۶
تخار	۰,۰	۳۳,۳	۶۰,۰	۶,۷	۰,۰	۳۰
کندز	۰,۰	۳۳,۳	۵۰,۰	۱۰,۰	۶,۷	۳۰
بغلان	۰,۰	۲۶,۷	۵۶,۷	۱۶,۷	۰,۰	۳۰
بدخشان	۵,۰	۷۰,۰	۲۰,۰	۱۰,۰	۰,۰	۲۱
بلخ	۰,۰	۴۶,۴	۲۸,۶	۰,۰	۲۵,۰	۲۲
هرات	۰,۰	۰,۰	۳۷,۵	۵۶,۳	۶,۳	۱۶
کونړ	۰,۰	۰,۰	۱۲,۵	۸۱,۳	۶,۳	۱۶
لغمان	۰,۰	۰,۰	۱۸,۸	۷۵,۰	۶,۳	۲۶
ننګرهار	۰,۰	۰,۰	۲۵,۰	۷۵,۰	۰,۰	۲۱
کلیوالي ښوونځي	۰,۸	۱۵,۹	۲۶,۲	۵۳,۲	۴,۰	۱۲۶
د ښارګوټي ښوونځي	۱,۸	۱۸,۹	۳۲,۵	۴۴,۳	۲,۶	۲۲۷
د ښار ښوونځي	۰,۰	۱۵,۴	۲۶,۹	۵۵,۱	۲,۶	۷۸
ټول ښوونځي	۱,۲	۱۷,۴	۲۹,۶	۴۸,۸	۳,۰	۴۳۱

۲ ب جدول: د سیاسي فعالیتونو تکرار، چې له دریمو کسانو (دریمګړو) څخه د مرکه ورکوونکو له خوا اوریدل شوي دي

ولایتونه	پوښتنه: د سیاسي فعالیت پیښې چې بیا بیا لیدل شوي دي؟					د ځوابونو شمیر
	یوازې یو ځل	۱۳,۰	۴-۱۰ ځلې	له ۱۰ ډیر	نه ځواب	
زابل	۴,۳	۵,۷	۸,۷	۷۳,۹	۰,۰	۲۳
کندهار	۰,۰	۰,۰	۱۱,۴	۸۲,۹	۰,۰	۳۵
هلمند	۰,۰	۱۸,۸	۰,۰	۱۰۰,۰	۰,۰	۱۷
غزنی	۰,۰	۰,۰	۱۲,۵	۵۰,۰	۱۸,۸	۱۶
پکتیا	۸,۳	۰,۰	۰,۰	۷۵,۰	۱۶,۷	۲۲
لوګر	۰,۰	۱۵,۰	۱۸,۸	۸۱,۳	۰,۰	۱۶
وردک	۰,۰	۳۷,۵	۱۵,۰	۵۰,۰	۲۰,۰	۲۰
د کابل ولسوالۍ	۲۲,۵	۰,۰	۳۵,۰	۵,۰	۰,۰	۴۰
د کابل ښار	۹,۱	۱۸,۲	۴,۵	۴۰,۹	۴۵,۵	۲۲
کاپیسا	۰,۰	۴۴,۴	۷۲,۷	۰,۰	۹,۱	۱۲
پروان	۰,۰	۲۰,۰	۳۳,۳	۱۱,۱	۰,۰	۱۶
تخار	۰,۰	۳۰,۰	۵۰,۰	۳۰,۰	۰,۰	۳۰
کندز	۰,۰	۳۳,۳	۳۶,۷	۲۳,۳	۶,۷	۳۰

بغلان	۱۰،۰	۲۳،۸	۴۰،۰	۱۲،۷	۰،۰	۳۰
بدخشان	۹،۵	۳۹،۳	۴۲،۹	۱۹،۰	۰،۰	۲۱
بلخ	۰،۰	۱۲،۵	۳۵،۷	۰،۰	۲۵،۰	۲۲
هرات	۰،۰	۰،۰	۲۵،۰	۵۲،۳	۲،۳	۱۲
کونړ	۰،۰	۲،۳	۲،۳	۸۷،۵	۲،۳	۱۲
لغمان	۰،۰	۰،۰	۱۸،۸	۲۸،۸	۲،۳	۳۲
ننګرهار	۰،۰	۱۵،۹	۴۳،۸	۸۷،۵	۰،۰	۲۱
کلیوالي ښوونځي	۱،۲	۱۵،۸	۲۳،۰	۵۵،۲	۴،۰	۱۳۲
د ښارګوټي ښوونځی	۱،۳	۱۵،۴	۳۰،۷	۴۹،۲	۲،۲	۲۲۷
د ښار ښوونځی	۰،۰	۱۵،۷	۳۲،۱	۵۰،۰	۲،۲	۷۸
ټول ښوونځی	۱،۲	۱۳،۰	۲۸،۷	۵۱،۴	۳،۰	۴۳۱

ځینو مرکه ورکوونکو څرګنده کړه چې له مرکې څخه پخوا د یوې میاشتې په موده کې یې ډیر لږ داسی فعالیتونه –په ملی کچه ۱.۲ سلنه- لیدلي دي. د نورو ولایتونو په پرتله یوازې په بغلان کې دا سلنه ۳۰.۴ ٪ وه چې ډیره لوړه ښکاري. ډیرو مرکه ورکوونکو څرګنده کړه چې هغه فعالیتونه چې دوی ئې شاهدان وو لږ تر لږه څو میاشتی پخوا وو. په هر حال د سیاسي فعالیت د پیښو په اړه راټول شوي معلومات څرګندوي چې موږ دلته د یو څو استثنايي پیښو په هکله خبرې نه کوو. په ډیرو ولایتونو کې ډیرو مرکه ورکوونکو وویل چې دوی د سیاسی فعالیت تر (۱۰) ډیرو پیښو شاهدان وو. (د سویل ، ختیز او سویل ختیز او همدا ډول هرات، په ټولو سروي شوو ولایتونو کې). په ملی کچه د مرکه ورکوونکو ۵۱.۴ سلنې همدا ډول معلومات وړاندې کړل. حتی په پاتې ولایتونو کې، د مرکه کوونکو لوی اکثریت د سیاسي فعالیت د بې شمیره پیښو د لیدلو معلومات څرګند کړل. په ټولیزه توګه داسې معلومیږي چې په هغو ولایتونو کې چې د یاغیتوب اغیزه ډیره وه په لیسو کې یې د سیاسي فعالیت نښې نښانې ډیرې لیدل کیږي. د هیواد سویل ، ختیځ او سویل ختیځ په دې کتار کې راځي. د زده کوونکو د سیاسي کیدو لوړه کچه د هیواد په شمال ختیځ کې هم لیدل کیږي. دلته له څلورو ولایتونو څخه په درې ولایتونوکې د مرکه کوونکو ۱۰۰ سلنه پخپلو ښوونځیو کې سیاسي فعالیتونه لیدلي دي. باید په یاد ولرو چې کیفی او ژورو مرکو څرګنده کړه (مل ریپوټ ووینئ) چې داسې ډیر پټ فعالیتونه هم شتون لري، چې موندل یې خورا سخت کار بریښي.

دا حقیقت په زړه پورې ده چې په ښارګوټو (۹۴.۷٪) او کلیوالو سیمو کی (۹۱٪) د ښارونو په پرتله (۸۴.۲٪) د لیسو د سیاسي کیدلو کچه لوړه ده (لومړی ګراف).

لومړی ګراف: د سیاسی فعالیتونو پراخیدل چې د مرکه کیدوونکو له خوا لیدل شوي دي

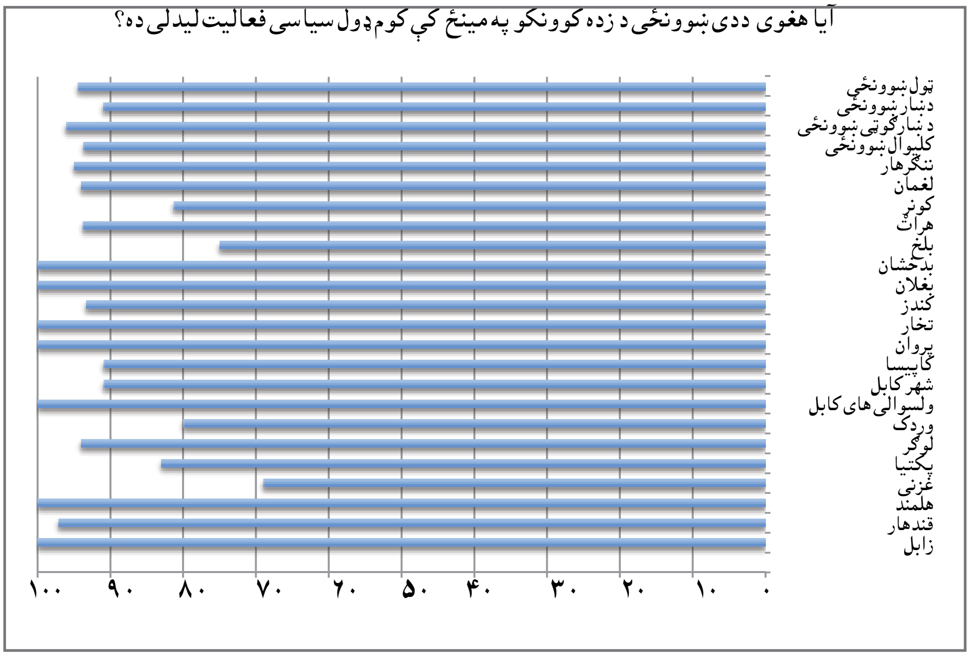

دویم ګراف: د سیاسی فعالیتونو خپریدل، چې مرکه کوونکو له نورو څخه اوریدلي دي

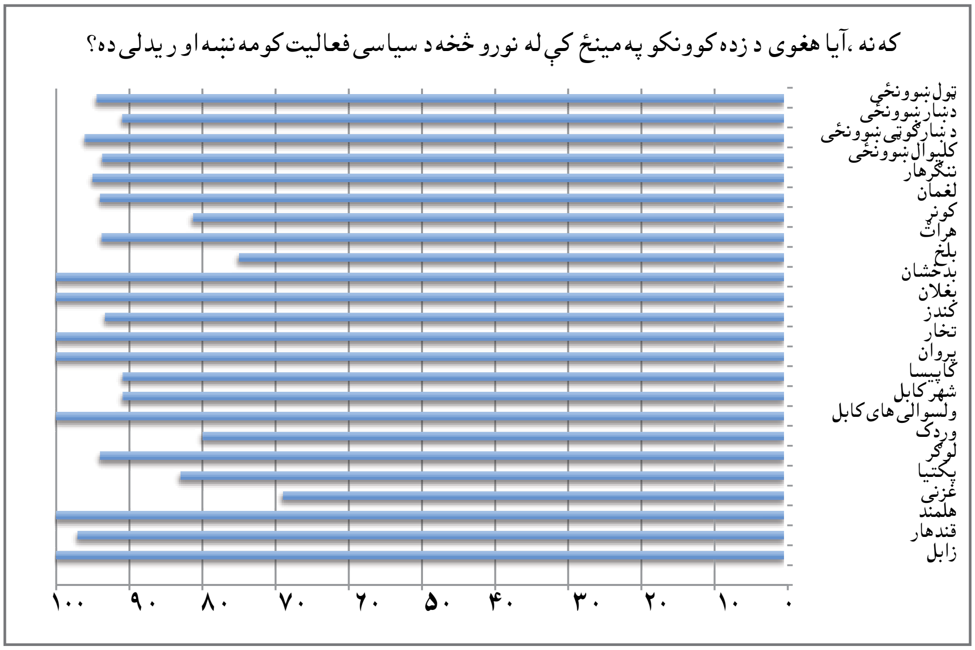

۴. د سیاسي فعالیت د ډولونو ورکړل شوی رپوټ

د سیاسی فعالیتونو مختلف ډولونه چې د هغو په اړه له مرکه ورکوونکو څخه پوښتنه شوې او ځوابونه ئی ثبت شوي له یوه ولایت څخه بل ولایت ته ډیر توپیر کوي. د سیاسی لیکنو لکه پاڼو ویشل، په ملي کچه د مرکه ورکوونکو د ۲۲.۷٪ له خوا د داسې پاڼو په توګه وپیژندل شوې چې د هغوی په ښوونځي کې توزیع کیږي، خو دا هم ورسره زیاته شوه چې دا پاڼې د هغو ولایتونو د منځنۍ کچې په پرتله لکه بغلان (چې ۴۷٪ ځوابونه یې مثبت وو) ، تخار او په ټولیزه توګه په ختیځو ولایتونو کې ډیرې عامې دي، چې د مرکه کیدونکو یوه دریمه تر ۴۰ ٪ پورې جوړوي. د منظرې په بله خوا لکه پروان کې د داسې سیاسی فعالیت رپوټ نه دی ورکړ شوي، په داسې حال کې چې په کندهار کی د مرکه ورکوونکو له ۱۰ سلنی څخه لږو مثبت ځواب ورانديې کړی دی. په پاتې ولایتونو کې د مرکه ورکوونکو ٪۱۰-۲۰ څرګنده کړه چې له سیاسي پاڼو ویشل د پکتیا او بلخ څخه پرته، چیری چې ۳۰-۲۰ ٪ ځوابونه مثبت وو ، صورت نه دی موندلی (دریم جدول).

دریم جدول: د سیاسی فعالیتونو ډولونه

ولایتونه	د کوچنیو پاڼو او سیاسي لیکنو ویشل	سیاسی غونډې	اعتصابونه	مشاجرې او بحثونه	فزیکی ټکرونه	جلب او جذب	په دیوالونو باندې لیکنې	له ښوونکو سره د زده کوونکو شخړې	لفظي شخړې
زابل	٪۱۳,۰	٪۳۴,۸	٪۰,۰	٪۸۷,۰	٪۱۳,۰	٪۲۹,۲	٪۱۳,۰	٪۴,۳	٪۲۵,۲
کندهار	٪۸,۲	٪۴۸,۲	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۸,۲	٪۹۴,۳	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۹۴,۳
هلمند	٪۱۷,۲	٪۲۹,۴	٪۵,۹	٪۱۰۰,۰	٪۵,۹	٪۵۲,۹	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۸۴,۲
غزنی	٪۱۸,۸	٪۱۸,۸	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۵۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۳۷,۵
پکتیا	٪۲۵,۰	٪۸,۳	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۸,۳	٪۲۲,۷	٪۸,۳	٪۰,۰	٪۲۲,۷
لوګر	٪۱۲,۵	٪۲۵,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۲,۳	٪۱۲,۲	٪۰,۰	٪۴۳,۸
د کابل ولسوالۍ	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۴۲,۵	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰
د کابل ښار	٪۱۳,۲	٪۲۲,۷	٪۱۸,۲	٪۱۰۰,۰	٪۱۳,۲	٪۷۷,۳	٪۹,۱	٪۱۱,۰	٪۷۲,۷
وردک	٪۱۰,۰	٪۲۵,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۳۰,۰	٪۵,۰	٪۰,۰	٪۸۰,۰
کاپیسا	٪۱۸,۲	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۹۰,۹	٪۰,۰	٪۳۲,۴	٪۹۰,۹	٪۲۷,۳	٪۹۰,۹
پروان	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۲۲,۲	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰
کونړ	٪۳۷,۵	٪۳۱,۳	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۱۸,۸	٪۰,۰	٪۲,۳	٪۷۵,۰
لغمان	٪۳۸,۵	٪۲۵,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۵۲,۳

ننګرهار	۳۳,۳٪	۲۸,۶٪	۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪	۴,۸٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۸۱,۰٪
تخار	۳۳,۳٪	۱۳,۳٪	۰,۰٪	۹۶,۷٪	۳۶,۷٪	۹۰,۰٪	۹۶,۷٪	۲۰,۰٪	۹۳,۳٪
کندز	۲۰,۰٪	۲۰,۰٪	۰,۰٪	۹۰,۰٪	۶,۷٪	۵۶,۷٪	۳,۳٪	۱۰,۰٪	۹۶,۷٪
بغلان	۴۶,۷٪	۰,۰٪	۱۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪	۵۶,۷٪	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪	۱۰۰,۰٪
بدخشان	۱۹,۰٪	۴,۸٪	۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۱۴,۳٪	۷۶,۲٪	۸۱,۰٪	۱۴,۳٪	۱۰۰,۰٪
بلخ	۲۸,۶٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۸۲,۱٪	۱۴,۳٪	۳,۶٪	۶۰,۷٪	۲۸,۶٪	۸۵,۷٪
هرات	۱۲,۵٪	۵۰,۰٪	۳۷,۵٪	۱۰۰,۰٪	۲۵,۰٪	۱۰۰,۰٪	۲۵,۰٪	۶۲,۵٪	۱۰۰,۰٪
کليوالي ښوونځي	۱۹,۸٪	۲۸,۶٪	۰,۰٪	۹۶,۸٪	۶,۳٪	۴۶,۸٪	۳۰,۲٪	۶,۳٪	۱۹,۸٪
د ښارګو ښوونځی	۲۳,۲٪	۱۹,۳٪	۱,۳٪	۹۶,۹٪	۷,۹٪	۵۶,۱٪	۴۷,۸٪	۶,۶٪	۸۵,۵٪
د ښار ښوونځی	۲۵,۶٪	۲۵,۶٪	۹,۰٪	۹۶,۲٪	۱۲,۸٪	۵۰,۰٪	۲۳,۱٪	۳۰,۸٪	۷۴,۴٪
ټول ښوونځی	۲۲,۶	۲۳,۲	۲,۳	۹۶,۷	۸,۳	۵۲,۳	۳۸,۲	۱۰,۹	۶۴,۳

برعکس د مخالفتونو ښکاره بڼې لکه اعتراضونه او اعتصابونه ډیر لږ یاد شوي دي: په ملی کچه د مرکه ورکوونکو یوازې ۲.۳٪ څرګنده کړه چې د اعتراضونو شاهد وو. په ۱۵ ولایتونو کې د هیڅ ډول اعتراضونو ریپوټ نه دی ورکړ شوی، په داسې حال کې چې یوازې هراتې مرکه ورکوونکو په نسبي توګه د ډیرو اعتراضونو واقع کیدل یاد کړل (۳۷.۵ ٪). په بغلان او هلمند کې هم د وخت په وخت اعتراضونو د کیدلو ریپوټونه ورانديږ شول. د زده کوونکو له خوا ښوونکو ته د څرګندو اعتراضونو ریپوټونه ډیر لږ څرګند شوي دي. داسې ښکاري چې هرات د اعتراضاتو د واقع کیدلو لپاره لکه څنګه چې ۶۲.۵ ٪ مرکه ورکوونکو روښانه کړه، یوازنی ځای دی. په ۱۱ ولایتونو کې مرکه ورکوونکو د داسې پیښو په اړه څه ؤ نه ویل خو په پاتې شپږو ولایتونو کې له ۴ تر ۲۸ سلنې مرکه ورکوونکو دې پوښتنې ته د هو ځواب ورکړ. اعتراضونه او اعتصابونه تر ډیرې کچې یوازې په ښاري ښوونځیو (۹ سلنې په دې اړه د هو ځواب ورکړ) کې محدود وو، او په کلیوالو ښوونځیو کې د اعتصابونو د واقع کیدو هیڅ ډول ریپوټ شتون نه درلود.

که څه هم د زده کوونکو ترمینځ د سیاسي فزیکي شخړو ریپوټونه لږ څه ډیر وو، خو د مرکه ورکوونکو یوازی ۸.۳٪ په دې اړه معلومات وړاندې کړل. د هغو مرکه ورکوونکو ډیره لوړه سلنه (۳۶.۷٪) چې پخپلو ښوونځیو کی د فزیکي شخړو په شتون خبر وو، د تخار په ولایت کې وو. هرات په دې هکله په مثبت ځوابونو کې د ۲۵٪ هو ځوابونو سره په دوهم مقام کې واقع وو. د ولایتونو نیمائي برخې د فزیکي شخړو په اړه هیڅ معلومات نه لرل. په هر صورت فزیکي شخړې په ښاری ښوونځیو کې (۱۲.۸٪) وې چې د ښارګوټو او دکلیود ښوونځیو په پرتله (۷.۹٪ او ۶.۳٪) لږ ډیر ښکاری.

د نومړو معلوماتو پر ځای په ملي کچه د زده کوونکو ترمینځ لفظی بحثونه او تاوتریخوالی خورا ډیر وو چې د ۶۴.۳٪ ځواب ورکوونکو ځوابونه مثبت وو. په پنځو ولایتونو کې ټولو مرکه ورکوونکو څرګنده کړه چې لفظی شخړې او بحثونه د هغوی په ښوونځیو کې شتون لري او د غزنی ولایت د لفظی شخړو تر ټولو ټیټه کچه (۳۷.۵٪) لرله. د بل هیڅ ولایت سلنه په دې اړه له ۵۰ ٪ څخه لږ نه وه. د لفظی شخړو پیښې په ښارونو او ښارګوټو کې د کلیوالو ښوونځیو په پرتله خورا ډیرې وې (۷۴.۴٪ او ۸۵.۵٪) د کلیود ښوونځیو د ۱۹.۸٪ په پرتله).

د اعتراضونو د یوې بلې بڼې لکه په دیوالونو باندې لیکل او رسم ایستل د مرکه ورکوونکو د معلوماتو پر بنسټ خورا ډیر تو پیر درلود: په ملی کچه د مرکه ورکوونکو ۳۸.۲ ٪ مثبت ځواب وړاندې کړ، په شپږو ولایتونو کې (لکه کندهار، هلمند، غزنی، لغمان، ننګرهار، کونړ) مرکه ورکوونکو د داسې پیښو په اړه هیڅ راپوررونه کړ، خو په درې نورو ولایتونو کې ټولو مرکه ورکوونکو ادعا کوله چې د دوي د ښوونځیو په دیوالونو باندی لیکنی او انځورونه لیدل کیږی (بغلان، کابل، پروان). په پاتی ۹ ولایتونو کې د دا ډول لیکنو شتون په کندز کې ۳ ٪ او په کاپیسا کی د ۹۰٪ ترمینځ دي.

د سیاسی ډلو او ګوندونو له خوا د جلب او جذب په اړه ډیرو مرکه ورکوونکو مثبت ځوابونه ورکړل چې په ملی کچه ۵۲.۳ ٪ جوړوي: یوازې په لغمان کې هیڅ مرکه ورکوونکي په خپلو ښوونځیو کې د جلب او جذب د فعالیتونو کومه بیلګه وړاندې نه کړه. د لوګر، ننګرهار او بلخ مرکه ورکوونکو د سیاسی جلب او جذب په اړه ډیرې لږ پیښې یادې کړي، په داسې حال کې چې په دوه ولایتونو (تخار او کندهار) کې د مرکه ورکوونکو له ۹۰٪ ډیرو په دې هکله مثبت ځوابونه ورکړل. د یادونې وړ ده چې دا ډول فعالیتونه لږ بربنډیږي، ځکه کیدای شی چې په آسانتیا سره د عامه وګړو له لید څخه پټ پاتې شي. (مل ریپوټ وګورئ).

د سیاسی فعالیت ډیره عامه بڼه چې د هیواد په سروی شوو ښوونځیو کې څرګنده شوه سیاسی بحثونه دي چې زده کوونکي له یو بل سره سیاسی مباحثې کوي: ۹۶.۷٪ مرکه ورکوونکو وویل چې داسې مباحثې د دوی په ښوونځیو کې صورت مومي. د بحث د موضوع په هکله د ۲۰۱۴ کال ټولټاکنې خورا ډیرې عامې وې چې په ملی کچه د مرکه ورکوونکو ۹۶.۷ ٪ مثبت ځوابونه ورکړل او په هیڅ ولایت کې د مثبت ځواب ورکوونکو کچه له ۸۰ ٪ څخه لږ نه وه؛ په ډیرو ولایتونو کې د مرکه ورکوونکو ۱۰۰ ٪ تایید کړه چې داسې بحثونو د دوی په ښوونځیو کې صورت موندلی دی.

بله د بحث توده موضوع په افغانستان کې د بهرنیو موجودیت وو: یوازې په کاپیسا او بلخ کې د هغو ځواب ورکوونکو شمیر چې د بهرنیو حضور یې تائید کړ ۱۸ ٪ او ۳.۲ ٪ وه، په داسې حال کې چې په کابل کې دغه کچه ۴۲.۵ ٪ ته رسیدله. په نورو ټولو ولایتونو کې د تائید یا مثبت ځواب کچه له ۷۵ تر ۱۰۰ ٪ پورې وه. په ملي کچه د مثبت ځواب اندازه چې ۸۰.۸ سلنه وه د ښارونو په مینځ کې لوی توپیر چیری چې دا موضوع لږ عامه ده (۶۰.۳٪)، او ښارګوټو او کلیوالو سیمو کې (چې ۸۸.۵ ٪ او ۷۹.۴ ٪ ده) پټوی.

د اسلام او غربي کیدلو په اړه مشاجرو یوازې په ځینو ولایتونو لکه هرات، بدخشان، بغلان او کندز کې عمومیت درلود (له ۵۰ ٪ مثبتو ځوابونو څخه لوړ)، په داسې حال کې چې په نورو ولایتونو لکه کابل، وردک، لوګر، ننګرهار، کاپیسا او بلخ کې د داسې مشاجرو هیڅ ریپوټ نه دی ورکړ شوی. په ملی کچه، مثبت ځوابونه ۴۱.۹ ٪ وو، خو په ډیرو ښارګوټو کی (۵۰٪)، ښارونو کې (۳۷.۱ ٪) او

کلیوالو سیمو کې (۳۰.۲ ٪) وه. په افغانستان کې د لویدیځو هیځو قوتونو نقش او اغیزه داسې یوه موضوع ده چې په کیفی مرکو (ژوره مرکو) کې معلومیږي. (مل رپوټ وګوری).

په ملي کچه د **۲۹.۹** ٪ مثبتو ځوابونو ته په کتنې سره، د ښځو حقوق د راپورونو پراساس په څو ښوونځیو کې تر بحث لاندی نیول شوي دي: په دری ولایتونو (هرات، غزنی او هلمند) کې د ځوابونو **۵۰** ٪ څرګندوی چې دا ډول بحثونه د هغوی په ښوونځیو کې روان دي، که څه هم په درې نورو ولایتونو کې د ښځو د حقونو په اړه هیڅ ډول بحثونه شتون نه لري. له حیرانتیا پرته دا مسئله د ښارګوټو په پرتله (په ښارګوټو کې **۲۲.۸** ٪ او په کلیوالو سمیو کې **۲۸.۲** ٪) په ښارونو کې (**۴۱**٪) ډیره تر بحث لاندې نیول کیږي. په هر صورت مرکه ورکوونکو نه غوښتل چې د ښځو د حقونو په اړه په تفصیل سره خبرې وکړی (مل رپوټ وګوری).

د ژبې د موضوع په اړه بحثونه (په تیره بیا د پښتو او دري په اړه) په هغو ولایتونو کې چې غیر پښتانه ډیر دي خورا ډیر معمول بریښي او په ملی کچه د ځوابونو **۳۲.۵** ٪ جوړوي. دا موضوع په ښارونو کې (**۴۲.۲** ٪) د ښارګوټو او کلیوالو سیمو په تناسب (په ښارګوټو کې **۳۷.۱** ٪ او کلیوالو سیمو کې **۲۹.۴** ٪) ډیر شتون لري.

په پای کې باید وویل شي چې سیاسي فساد په نسبی توګه ډیر عام د ، که څه هم په داسې یو هیواد کې چې له ستونزو څخه په ژوره توګه متاثر شوی وي، ددې موضوع تمه لا ډیره لیدل کیږی. د بیلګی په توګه **۵۰.۵** ٪ ځواب ورکوونکو وویل چې دا مساله د دوی په ښوونځیو کې د بحثونو او مناقشو موضوع ده او کچه یې په ښارونو کی **۵۷.۷**٪ او ښارګوټو او کلیوالو سیمو کې په ترتیب سره **۵۳.۱** ٪ او **۴۱.۳** ٪ ته رسیږي. په داسې حال کې چې په شپږو ولایتونو کی مثبت ځوابونه ۹۰ ٪ ته رسیږي، په یوه ولایت (غزنی) کې ټولو انکار کاوه چې داسی مناقشې د دوی په ولایت کې بیخی شتون نه لري او په پنځو نورو ولایتونو کې مثبت ځوابونه له ۲۰ ٪ څخه لږ وو. (څلورم جدول)ږ

څلورم جدول: د سیاسی بحثونو موضوعګاني

ولایتونه	د ټولټاکنو په اړه سیاسی بحثونه	د ښځو حقونه	اسلام او غربی کیدل	په افغانستان کې د بهرنیو شتون	د ژبې لکه دري او پښتو مساله	سیاسی فساد	نور
زابل	۸۲٫۲٪	۴۳٫۵٪	۲۵٫۲٪	۹۱٫۳٪	۴٫۳٪	۲۲٫۱٪	۰٫۰٪
کندهار	۹۴٫۳٪	۴۵٫۷٪	۴۸٫۲٪	۹۱٫۴٪	۵٫۷٪	۳۱٫۴٪	۰٫۰٪
هلمند	۱۰۰٫۰٪	۷۰٫۲٪	۴۷٫۱٪	۱۰۰٫۰٪	۲۳٫۵٪	۲۳٫۵٪	۰٫۰٪
غزنی	۱۰۰٫۰٪	۲۲٫۵٪	۱۲٫۵٪	۷۵٫۰٪	۱۸٫۸٪	۰٫۰٪	۰٫۰٪
پکتیا	۱۰۰٫۰٪	۸٫۳٪	۲۵٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۱۲٫۷٪	۱۲٫۷٪	۲۵٫۰٪
لوګر	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۰٫۰٪	۹۳٫۸٪	۰٫۰٪	۲۵٫۰٪	۰٫۰٪
د کابل ولسوالۍ	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۰٫۰٪	۴۲٫۵٪	۱۰۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪
د کابل ښار	۱۰۰٪	۲۳٪	۲۸٪	۸۲٪	۵۹٪	۷۷٪	۱۰۰٪
وردک	۱۰۰٫۰٪	۲۰٫۰٪	۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۱۰٫۰٪	۰٫۰٪
کاپیسا	۸۱٫۸٪	۳۲٫۴٪	۰٫۰٪	۱۸٫۲٪	۰٫۰٪	۹۰٫۹٪	۰٫۰٪
پروان	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۱۱٫۱٪	۱۰۰٫۰٪	۳۳٫۳٪	۸۸٫۹٪	۰٫۰٪
کونړ	۱۰۰٫۰٪	۳۱٫۳٪	۲٫۳٪	۱۰۰٫۰٪	۲٫۳٪	۱۲٫۵٪	۰٫۰٪
لغمان	۱۰۰٫۰٪	۲۵٫۰٪	۲٫۳٪	۱۰۰٫۰٪	۲٫۳٪	۱۲٫۵٪	۰٫۰٪
ننګرهار	۱۰۰٫۰٪	۳۸٫۱٪	۰٫۰٪	۹۵٫۲٪	۱۴٫۳٪	۱۴٫۳٪	۹٫۵٪
تخار	۱۰۰٫۰٪	۲۳٫۳٪	۱۰۰٫۰٪	۹۳٫۳٪	۹۰٫۰٪	۷۰٫۰٪	۳٫۳٪
کندز	۱۰۰٫۰٪	۲۲٫۷٪	۲۳٫۳٪	۷۰٫۰٪	۷۰٫۰٪	۸۳٫۳٪	۳٫۳٪
بغلان	۱۰۰٫۰٪	۲٫۷٪	۹۲٫۷٪	۱۰۰٫۰٪	۹۰٫۰٪	۹۲٫۷٪	۰٫۰٪
بدخشان	۱۰۰٫۰٪	۱۴٫۳٪	۸۵٫۷٪	۹۰٫۵٪	۳۸٫۱٪	۹۰٫۵٪	۰٫۰٪
بلخ	۱۰۰٫۰٪	۳۵٫۷٪	۰٫۰٪	۳٫۲٪	۷۵٫۰٪	۷۱٫۴٪	۰٫۰٪
هرات	۱۰۰٫۰٪	۲۷٫۸٪	۸۷٫۵٪	۹۳٫۸٪	۵۰٫۰٪	۹۳٫۸٪	۸۷٫۵٪
کلیود ښوونځي	۹۲٫۰٪	۲۸٫۲٪	۳۰٫۲٪	۷۹٫۴٪	۲۹٫۴٪	۴۱٫۳٪	۱٫۲٪
د ښارګو ښوونځی	۹۲٫۹٪	۲۲٫۸٪	۵۰٫۰٪	۸۸٫۵٪	۳۷٫۱٪	۵۳٫۱٪	۳٫۱٪
د ښار ښوونځی	۹۷٫۴٪	۴۱٫۰٪	۳۷٫۱٪	۲۰٫۳٪	۴۲٫۲٪	۵۷٫۷٪	۳۸٫۵٪
ټول ښوونځی	۹۲٫۷	۲۹٫۹	۴۱٫۹	۸۰٫۸	۳۲٫۵	۵۰٫۵	۹٫۱

۵. په ښوونځیو کې فعالې سیاسي ډلې

اسلامي ډلې (زمونږ د تعریف په اساس دوا ړو اسلام پلوه او بنسټپاله ډلو ته وایي) له شک پرته په لوړو ښوونځیو کې ډیرې فعالې دي. په ملي کچه ۸۱.۹ ٪ ځواب ورکوونکو د هغوی شتون تائید کړ. د مثبتو ځوابونو ډیره ټیټه سلنه (۵۰٪) په غزني کې وه؛ په نورو ټولو ولایتونو کی نوموړې کچه له ۶۰ تر ۱۰۰٪ پورې وه (پنځم جدول). هغه دوه ډوله سیاسي ډلې چې په لوړو ښوونځیو کې په پراخه کچه فعالې ګڼل کیږي قومي ناسیونالیستي ډلې او تر ټولو ډیرې په اصطلاح جهادي ډلې دي (هغه ډلې چې د ۱۹۸۰ او ۱۹۹۰ کلونو د کورنیو جګړو عمده مخکښې ډلې شمیرل کیدلي). قومی نشنالیستي ډلې په شمال ختیځو ولایتونو کې ډیرې ګڼل کیدي چې شمیر یې له ۷۵ سلنې لږ نه وو. د بیلګې په توګه د ځواب ورکوونکو ۵۱.۴ ٪ په دغو ډلو کې شمیرل کیدل. لوړه سلنه (له ۵۰ سلنی ډیر) په ننګرهار، کندهار او هلمند ولایت کې چې هیڅ یوه ئې هم له قومی- نشنالیستی ډلو څخه د اوږد ملاتړ دود او عنعنه نه درلوده، تر سترګو شوي ده. لکه چې د مل رپوټ په کیفی مرکو کې لیدل کیږي، دغه اسلامي ډلې په افغانستان کې له سیاسی جوړ شوې سیستم سره په ډیره اندازه مخالفت لري.

پنځم جدول: د نوعیت پراساس د سیاسي ډلو ریپوټ شوی موجودیت

ولایتونه	اسلامي ډلې	قومي نشنالیستي ډلې	مائوئیستان او نورې چپي ډلې	هغه ډلې چې د کورنیو جګړو له ملیشه وو څخه رامینځ ته شوي دي	لیبرال او دموکراتیکي ډلې
زابل	۹۵,۷٪	۱۸,۲٪	۹,۵٪	۸۱,۰٪	۴,۵٪
کندهار	۸۰,۰٪	۲۸,۲٪	۴۰,۰٪	۸۰,۰٪	۵,۸٪
هلمند	۸۸,۲٪	۲۴,۷٪	۴۷,۱٪	۹۴,۱٪	۵,۹٪
غزني	۵۰,۰٪	۱۲,۵٪	۰,۰٪	۷۵,۰٪	۱۲,۵٪
پکتیا	۹۱,۷٪	۴۱,۷٪	۰,۰٪	۵۸,۳٪	۸,۳٪
لوګر	۷۵,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۵۰,۰٪	۰,۰٪
وردک	۸۰,۰٪	۲۵,۰٪	۰,۰٪	۹۵,۰٪	۰,۰٪
د کابل ولسوالۍ	۷۲,۵٪	۵,۰٪	۰,۰٪	۸۷,۵٪	۰,۰٪
د کابل ښار	۹۰,۹٪	۷۲,۷٪	۴۵,۵٪	۵۹,۰٪	۵۴,۵٪
کاپیسا	۱۰۰,۰٪	۹,۱٪	۰,۰٪	۸۱,۸٪	۰,۰٪
پروان	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪
کونړ	۸۱,۳٪	۵۰,۰٪	۱۸,۸٪	۵۰,۰٪	۰,۰٪
لغمان	۲۲,۵٪	۳۱,۳٪	۰,۰٪	۸۱,۳٪	۲,۳٪
ننګرهار	۲۱,۹٪	۵۷,۱٪	۱۹,۰٪	۴۷,۲٪	۰,۰٪
بلخ	۲۷,۹٪	۷,۱٪	۳۲,۱٪	۷۵,۰٪	۰,۰٪
تخار	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۱۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۲۳,۳٪
کندز	۹۰,۰٪	۸۲,۷٪	۳,۳٪	۹۰,۰٪	۱۰,۰٪
بغلان	۹۲,۷٪	۹۲,۷٪	۳,۳٪	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪
بدخشان	۷۲,۲٪	۷۱,۴٪	۰,۰٪	۹۰,۵٪	۱۹,۰٪
هرات	۸۱,۳٪	۱۲,۵٪	۱۲,۵٪	۱۰۰,۰٪	۱۸,۸٪
کلیوالي ښوونځي	۷۷,۸٪	۴۲,۸٪	۱۲,۷٪	۷۲,۲٪	۲,۳٪
د ښارګوټي ښوونځي	۸۴,۲٪	۵۲,۲٪	۱۴,۵٪	۸۴,۲٪	۹,۲٪
د ښار ښوونځي	۸۲,۰٪	۴۴,۹٪	۴۴,۹٪	۴۷,۴٪	۱۹,۲٪
ټول ښوونځي	۸۱,۹٪	۵۱,۴٪	۲۰,۲٪	۷۵,۴٪	۱۰,۲٪

"جهادي" ډلې په ټولو ولایتونو کې تل د مرکه ورکوونکو د ۵۰ سلنی له خوا د هغوی په ښوونځیو کې فعالې شمیرل کیدلې، پرته له ننګرهار څخه چې هلته یی سلنه ۴۷.۲ ٪ وه. په څو ولایتونو کې ټولو مرکه ورکوونکو پخپلو ښوونځیو کې د جهادي ډلو شتون ته اشاره کوله (هرات، بغلان، تخار، پروان). په ملي کچه د ځواب ورکوونکو ۷۵.۴ ٪ د هغو د شتون په اړه رپوټ ورکړ. هغوی په ښارونو کې(۴۷.۴ ٪) د ښارګوټو (۸۴.۲ ٪) او کلیوالو سیمو (۷۲.۲ ٪) په پرتله لږ دي. دغه جهادي ډلې اکثرا خپل ځانونه له اوسني حالت سره سم معرفی کوي او کیدای شي د تاسیس شوو ګوندونو په توګه وپیژندل شی (مل رپوټ وګورئ).

داسې بریښي چې چپ پلوه (چپی) ډلې په لیسو کې کمزوری شتون لري او د هغوی موجودیت د ځواب ورکوونکو یوازې ۲۰.۲ سلنه تاییدوی. داسې معلومیږي چې دا ډلې د ښارګوټو (۱۴.۵ ٪) او کلیوالو سیمو (۱۲.۷ ٪) په پرتله په ښارونو کې(۴۴.۹ ٪) ډیرې فعاله دي. یوازې هغه ولایتونه چې ددې ډلو فعالیتونه یې غیر موجود او بی اهمیته نه ګڼل د بلخ، کندهار، هلمند، کونړ اوننګرهار ولایتونه وو. د لبرالانو، دموکراتانو او مترقی ډلو شتون چې مرکه ورکوونکو یوازې ۱۰.۲ ٪ د هغوی په اړه رپوټ وړاندې کړی، کمزوری بریښي: یوازی غزنی، تخار، کندز، بدخشان او هرات نوموړې ډلې لري چې د مرکه ورکوونکو له ۱۰٪ څخه ډیرو په دې هکله معلومات وړاندې کړي دي. د حیرانتیا وړ نه ده چې دغه ډلې په ښارونو کی (۱۹.۲ ٪)، په ښارګوټو کې (۹.۲ ٪) او کلیوالو سیمو کې (۲.۳ ٪) پیدا کیږي. د دغو ډلو شتون هومره کمزوری دی چې د تحقیق او څیړنې ډلې هڅه وکړه چې هر څوک د مرکې لپاره ولټوي.

شپږم جدول: په ښوونځیو کې فعالې لیبرالې او مترقي ډلې

ولایتونه	د حق او عدالت ګوند	افغانستان ۱۴۰۰	افغانی پوهه او تحلیل	مخ په وړاندی افغانستان	جمهوری ګوند	شنه تګلاره (امر الله صالح)	نور
زابل	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کندهار	۵,۸٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
هلمند	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
غزنی	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۱۲,۵٪	۰,۰٪
لوګر	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
پکتیا	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۸,۳٪	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ولسوالۍ	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ښار	۳۲,۴٪	۲۲,۷٪	۱۸,۲٪	۰,۰٪	۳۱,۸٪	۹,۱٪	۴,۵٪
وردک	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کاپیسا	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
پروان	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کونړ	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
لغمان	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۲,۳٪	۰,۰٪
ننګرهار	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
تخار	۰,۰٪	۰,۰٪	۳,۳٪	۰,۰٪	۱۰,۰٪	۱۰,۰٪	۰,۰٪
کندز	۳,۳٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۳,۳٪	۳,۳٪	۳,۳٪
بغلان	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
بدخشان	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۹,۲٪	۰,۰٪	۱۴,۳٪
بلخ	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
هرات	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۱۲,۵٪	۲,۳٪	۱۸,۸٪
کلیوالي ښوونځي	۲٪	۰٪	۱٪	۰٪	۱٪	۰٪	۰٪
د ښارګوټي ښوونځي	۲٪	۱٪	۱٪	۱٪	۳٪	۴٪	۲٪
د ښار ښوونځي	۱۳٪	۲٪	۵٪	۰٪	۱۰٪	۴٪	۳٪
ټول ښوونځي	۳,۹	۱,۲	۱,۸	۰,۵	۳,۷	۲,۵	۱,۴

که چیری په پوره تفصیل سره هغو سیاسی ډلو ته چې په ښوونځیو کې فعالې دی وګورو، نو درې د ډیرو غړو لرونکې ډلې د جمعیت اسلامی، طالبان او د حکمتیار اسلامی ګوندونه دي. هغوی په ترتیب سره د مرکه کیدونکو ۵۸.۳ ٪، ۵۵.۱ ٪- ۲۱.۸ ٪ او ۴۱ سلنه مثبت ځوابونه لاس ته راوړي دي. مونږ په دی سروې کې جمعیت د "اسلامي ډلو" په کتار کې شمیرلی نه دی، ځکه چې دې ګوند خپل ډیر پخواني اسلامي خصوصیات له لاسه ورکړي او نن ورځ نورو ټولو هغو ګوندونو ته ورته ښکاري چې هڅه کوي د سیاسي منظرې په مرکز او مینځ کې ځای پیدا کړي. اسلامي ګوند یو ځانګړی حالت لري ځکه چې له دوو ځانګو څخه جوړ دی چې دواړه یې په لیسو کې فعال دي: یوه برخه یې په قانوني توګه ثبت شوې او د "هغو ګوندونو په کتار کې شمیرل کیږی چې په کورنۍ جګړو کې ښکېل وو"، او بله برخه یې په یاغیتوب کې بوخته ده. دې موضوع د مرکه ورکوونکو په کتار کې یو ډول ګډوډي رامینځ ته کړي او کیدای شي د نوموړي ګوند په باره کې د تضاعف او تداخل سبب شوي وي. په هر حال ډیرو ځواب ورکوونکو اسلامي ګوند ته د یو ملیشه- جهادی تشکیل په توګه کتل چې د یو اسلامی ګوند پرځای لکه جمعیت د سیاسی فرصت په لټه کې دی (د ۵۵.۱ ٪ پرځای ۲۱.۸ ٪ مثبت ځوابونه). د نوموړي ګوند شتون ددې خیړنې لپاره په هر سروی شوی ولایت کې په پراخه توګه انعکاس موندلی دی. په دې اړه یوازنۍ استثناء د هرات ولایت دی چې یوازې ۱۲.۵ سلنې ځواب ورکوونکو وویل چې پخپلو ښوونځیو کې ئې د نوموړي ګوند شتون یا پخپله لیدلی او یا یې د هغه په اړه اوریدلي دي.

حیرانوونکې خبره دا ده چې په خورا ډیرو پیښو کې په لوړو ښوونځیو کې د طالبانو د فعالیت په اړه ریپوټونه شتون لري او ویل کیږي چې هغوی د افغان حکومت له خوا د یاغیتوب پرضد هڅو کې عمده هدف شمیرل کیږي. د حیرانتیا وړ نه ده چې طالبان د ښارګوټو د ښوونځیو (۴۳ ٪) او د کلیوالو سیمو په پرتله (۴۵.۲ ٪) د ښارونو په ښوونځیو کې (۲۸.۲ ٪) لږ فعال دي. په داسې حال کې چې د ریپوټونو پراساس په لوګر، بدخشان او بلخ کې طالبان نشته، خو د جندوالله ډله چې د طالبانو یوه ځانګه ده او تر یوې اندازې له طالبانو څخه داخلی واک لری د بدخشان په ډیرو ښوونځیو او همدا رنګه د شمال ختیځو ولایتونو په ټولو ښوونځیو کې شتون لري. د ځواب ورکوونکو په خبره د جندوالله شتون ۱۸.۱ ٪ دی، خو د هغوی شتون په شمال ختیځ کې متمرکز ده چې تر ۷۰ سلنې ډیر ګڼل کیږي. په لوړو ښوونځیو کې د طالبانو پراخ شتون تر یوې کچې د حیرانتیا وړ ده، ځکه چې دې ډلې ته تر ډیرې کچې د یو روحانی خوځښت په سترګه کتل کیږی چې مدرسې یې د پرمختیا ځایونه دي. خو په هر صورت په وروستیو کلونو کې طالبانو خپل جلب او جذب لوړو ښوونځیو ته پراخ کړی دی چې په دې لار کې یې بریالیتوب هم لاس ته راوړی دی(اووم جدول).

اووم جدول: په ښوونځیو کې فعالې اسلامي ډلې

ولایتونه	اسلامی ګوند	جمعیت الاصلاح	حزب التحریر	طالبان	جند ولا	نور
زابل	۶۵,۲٪	۴۳,۵٪	۴,۳٪	۸۷,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کندهار	۶۰,۰٪	۱۴,۳٪	۰,۰٪	۶۸,۶٪	۰,۰٪	۵,۷٪
هلمند	۸۸,۲٪	۵,۹٪	۰,۰٪	۴۷,۱٪	۰,۰٪	۱۱,۸٪
غزنی	۲۵,۰٪	۳۱,۳٪	۵۰,۰٪	۴۳,۸٪	۰,۰٪	۲۵,۰٪
پکتیا	۶۶,۷٪	۰,۰٪	۸,۳٪	۸۳,۳٪	۰,۰٪	۰,۰٪
لوګر	۳۱,۳٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۷۵,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ولسوالۍ	۱۰,۰٪	۶۰,۰٪	۵۵,۰٪	۱۵,۰٪	۰,۰٪	۱۵,۰٪
د کابل ښار	۹,۱٪	۵۹,۱٪	۵۴,۵٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۸۱,۸٪
وردک	۸۰,۰٪	۲۰,۰٪	۱۵,۰٪	۴۰,۰٪	۰,۰٪	۲,۵٪
کاپیسا	۱۰۰,۰٪	۱۸,۲٪	۴۵,۵٪	۴۵,۵٪	۰,۰٪	۵۴,۵٪
پروان	۶۶,۷٪	۵۵,۶٪	۶۶,۷٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کونړ	۴۳,۸٪	۷۵,۰٪	۶,۳٪	۷۵,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
لغمان	۵۶,۳٪	۶,۳٪	۰,۰٪	۵۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
ننګرهار	۴۷,۶٪	۱۹,۰٪	۰,۰٪	۴۷,۶٪	۰,۰٪	۰,۰٪
تخار	۸۳,۳٪	۸۰,۰٪	۹۳,۳٪	۲۳,۳٪	۷۳,۳٪	۱۳,۳٪
کندز	۵۰,۰٪	۶۶,۷٪	۵۳,۳٪	۴۰,۰٪	۸۰,۰٪	۶۶,۷٪
بغلان	۹۶,۷٪	۴۶,۷٪	۹۶,۷٪	۳۶,۷٪	۹۶,۷٪	۲۰,۰٪
بدخشان	۳۳,۳٪	۱۴,۳٪	۷۱,۴٪	۰,۰٪	۷۱,۴٪	۱۹,۱٪
بلخ	۶۷,۹٪	۱۰,۷٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۲۰,۷٪
هرات	۱۲,۵٪	۱۲,۵٪	۶۲,۵٪	۴۳,۸٪	۰,۰٪	۶,۳٪
کلیوالي ښوونځي	۵۳,۲٪	۲۷,۸٪	۲۰,۶٪	۴۵,۲٪	۱۱,۱٪	۱۴,۳٪
د ښارګوټی ښوونځي	۶۳,۲٪	۳۵,۵٪	۳۵,۵٪	۴۳,۰٪	۲۸,۱٪	۱۳,۶٪
د ښار ښوونځي	۳۴,۶٪	۳۳,۳٪	۲۴,۴٪	۲۸,۲٪	۰,۰٪	۵۱,۳٪
ټول ښوونځي	۵۵,۱٪	۳۲,۹٪	۲۹,۲٪	۴۱,۰٪	۱۸,۱٪	۲۰,۶٪

دوه نورې ډلې چې ویل کیږي په لیسو کې فعالیت لري جمعیت الاصلاح او حزب التحریر دي. جمعیت الاصلاح په افغانستان کې یوه عمده اسلامي ډله ده. جمعیت الاصلاح د مرکه ورکوونکو د **۳۲.۹**٪ مثبتو ځوابونو پربنسټ په ملی کچه لویه سلنه ده او شتون یې ښه پراخ ګڼل کیږي چې د لوګر او پکتیا له سویل ختیځو ولایتونو څخه پرته په هر ولایت کې فعال ده. له شمال ختیځو ولایتونو څخه د معلوماتو پربنسټ په کونړ، پروان او کابل کې د نومورې ډلې سلنه خورا لوړه ده. برخلاف، داسې معلومیږي چې حزب التحریر (یوازې له هلمند څخه د ځینو مثبتو ځوابونو پرته) په سویل ، سویل ختیز او ختیځ (له غزنی څخه پرته چیرې چې د ځواب ورکوونکو **۵۰** سلنې وویل چې د دې ډلې له هڅو او فعالیتونو څخه خبر دي) کې ډیر کمزوری بریښي، په داسی حال کې چی د شمال ختیځ او کابل په سیمه کې قوي شتون لري. د موضوع دغه انځور له شته معلوماتو سره انډول لري ځکه چې پربنسټ یې حزب التحریر په افغانستان کې خپل فعالیتونه لومړی په شمال ختیځ کې پیل کړي دي. د دې ډلې د شتون لوړه کچه په ښارونو کې **۳۵.۵**٪ ، په ملی کچه د **۲۹.۲**٪ په مقابل کې) ، په شمال ختیز ښارونو کې د خورا قوي شتون پایله ده.

د مرکه ورکوونکو پر وینا ، **۸** جدول د قومي۔نشنالیستی ډلو پراختیا په لیسو کې څرګندوي. دې خبرې ته په کتلو سره چې هغوی لویې قومي سیمې لري، تمه کیږي چې نوموړي ډلې باید پراخ راز راز جوړښتونه ولري. سازا (SAZA) په حقیقت کی په شمال ختیځو کې تمرکز لري. دغه ډله په داسې حال کې چې عین نمونه تعقیبوی، په ملي کنګره کې متوسط شتون لري. برخلاف، افغان ملت د ریپوټونو پر بنسټ اکثره د سویل په ښوونځیو (کندهار او هلمند) ، او همدا ډول په ځینو شمال ختیزو ولایتونو کې، چې په ختیځو (ددغې ډلې اصلی ځای) او پکتیا کې له قومي خړ پړتیا او تشنج سره یو ځای ده، شتون لري. د کابل په سیمه کې، د وردګو له ولایت څخه پرته (د مثبتو ځوابونو **۲۵** ٪) ، ښودل شوي دي.

د چپي ډلو شتون په اتم جدول کې په تفصیل سره ښودل شوی دی. د شعله جاوید (مائوئیستی) ډلو مختلفې څانګې، د هرات څخه پرته چې په افغانستان کې د مائوئیستانو پخوانی قوي سنګر وو ، کمزوری ښودل شوی. برخلاف، داسې راپورونه شته چې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند (PDPA) زړې ډلې په څو ولایتونو لکه بلخ، هلمند او کندهار او په لږې اندازې په ننګرهار او کونړ کې، د فعالیت لوړه کچه لري. نهم جدول: په کورنۍ جګړو کې فعالې ډلې، چې اوس په ښوونځیو کې فعالې دي

اتم جدول: قومي نشنالیستي ډلې چې په لوړو ښوونځیو کې فعالیت لري

ولایتونه	ستم ملی (سازا)	تحریک ملی اسماعلیان	افغان ملت	کنگره ملی	نور
زابل	۰,۰٪	۴,۸٪	۹,۵٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کندهار	۰,۰٪	۰,۰٪	۲۸,۲٪	۰,۰٪	۲,۹٪
هلمند	۰,۰٪	۵,۹٪	۵۸,۸٪	۰,۰٪	۰,۰٪
غزنی	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۱۲,۵٪
پکتیا	۰,۰٪	۰,۰٪	۴۱,۷٪	۰,۰٪	۰,۰٪
لوګر	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ولسوالۍ	۰,۰٪	۰,۰٪	۲,۵٪	۰,۰٪	۲,۵٪
د کابل ښار	۱۳,۲٪	۴,۵٪	۴۵,۵٪	۲۲,۷٪	۴۵,۵٪
وردک	۰,۰٪	۰,۰٪	۲۵,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کاپیسا	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۹,۱٪
پروان	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کونړ	۰,۰٪	۳۷,۵٪	۴۳,۸٪	۰,۰٪	۰,۰٪
لغمان	۰,۰٪	۲۵,۰٪	۲۵,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
ننګرهار	۰,۰٪	۳۸,۱٪	۵۷,۱٪	۴,۸٪	۰,۰٪
بلغ	۰,۰٪	۰,۰٪	۷,۱٪	۰,۰٪	۰,۰٪
تخار	۹۲,۷٪	۱۰,۰٪	۹۰,۰٪	۱۰,۰٪	۱۲,۷٪
کندز	۸۰,۰٪	۲,۷٪	۷۲,۷٪	۲۰,۰٪	۵۰,۰٪
بغلان	۲۲,۷٪	۰,۰٪	۸۳,۳٪	۰,۰٪	۳,۳٪
بدخشان	۵۷,۱٪	۰,۰٪	۴,۸٪	۳۳,۳٪	۲۳,۸٪
هرات	۲,۳٪	۰,۰٪	۲,۳٪	۰,۰٪	۱۲,۵٪
کلیوالي ښوونځي	۱۳,۵٪	۴,۸٪	۴۱,۳٪	۲,۴٪	۸,۷٪
د ښارګوټي ښوونځي	۲۹,۴٪	۲,۷٪	۴۵,۲٪	۸,۰٪	۱۲,۳٪
د ښار ښوونځي	۳,۸٪	۲,۴٪	۳۸,۵٪	۲,۴٪	۱۲,۷٪
ټول ښوونځي	۲۰,۲٪	۲۰,۹٪	۴۲,۹٪	۲۰,۸٪	۱۲,۰٪

په اصطلاح د مجاهدينو ډلې په تفصيل سره په نهم جدول کې ښودل شوې دي. که څه هم ملي جنبش هڅه کوله چې خپل فعاليتونه په ملي کچه وغځوي، خو فعاليتونه يې په روښتيا سره د افغانستان په شمال او شمال ختيځ کې متمرکز پاته شول. ددې ډلې شتون په ملي کچه ۲۴.۷ سلنه ښودل شوی دی. له دغو ځايونو څخه بهر يوازې په هلمند او هرات کې د دغې ډلې حضور هومره دی چې له نه شتون څخه لوړ ښکاري. په همدې توګه د حرکت اسلامي او د وحدت د ګوند د مختلفو فراکسيونونو موجوديت (چې دلته د آسانتيا لپاره ټول يوه ډله بلل شوي) په هغو ځايونو کې چې د شيعه ګانو شتون ډير ده، تر سترګو شوی دی. ددې پر ځای هغه دوه "جهادی ډلې" چې ادعا کوی په ملي کچه ګوندونه دي له اسلامی جمعيت او اسلامی ګوند څخه عبارت دي. داسې ويل کيږي چې جمعيت په هر سروی شوی ولايت کې فعاليت لری، که څه هم دوه ولايتونه (وردک او کونړ) د نوموړي ګوند شتون ډير کمزوری او بی ارزښته ګڼي. دغه ګوند نه يوازې پخپل اصلی ټاټوبي شمال ختيځو، پروان، کاپيسا، شمال او هرات کې په لوړه کچه شتون درلود بلکې په سويل کې يې هم لري. په مقابل کې د اسلامی ګوند قانوني څانګه په کابل کې کمزوری شتون او په حيرانتيا سره، په پروان کې هيڅ شتون نه درلود، خو په نورو ځايونو کې قوي معلوميده. په پروان کې د دې ګوند نه شتون ښايي د هغو دښمنيو پايله وي چې د ځايي (محلی) جمعيتيانو له خوا د هر حزبی د شتون په مقابل کې وجود لري. دغه وضعه د اسلامی ګوند د قانوني څانګې په پرتله د نوموړي ګوند پټ څانګې ته ډير تاوان رسوي. لکه څنګه چې کيفی مرکو څرګنده کړه، په حقيقت کې د اسلامي جمعيت د فعالينو سياسی نظريات او د اسلامي ګوند د قانوني څانګې د فعالينو سياسی نظريات ډير يو بل ته ورته دي (مل ريپوټ هم وګورئ).

نهم جدول: په ښوونځيو کې چپې فعالې ډلې

ولايتونه	مائوئيستی (شعله جاويد او نور چپي ګوندونه)	هغه ګوندونه چې له خلق او پرچم څخه جلا شوي دي
زابل	۰,۰٪	۹,۵٪
کندهار	۵,۷٪	۳۴,۳٪
هلمند	۱۱,۸٪	۴۱,۱٪
غزنی	۰,۰٪	۰,۰٪
پکتيا	۰,۰٪	۰,۰٪
لوګر	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ولسوالی	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ښار	۴۰,۹٪	۲۳,۲٪
وردک	۰,۰٪	۰,۰٪
کاپيسا	۰,۰٪	۰,۰٪
پروان	۰,۰٪	۰,۰٪
کونړ	۰,۰٪	۱۸,۸٪
لغمان	۰,۰٪	۰,۰٪
ننګرهار	۰,۰٪	۱۹,۰٪
تخار	۰,۰٪	۱۰,۰٪
کندز	۰,۰٪	۳,۳٪
بغلان	۰,۰٪	۳,۳٪
بدخشان	۰,۰٪	۰,۰٪
بلخ	۰,۰٪	۳۲,۱٪
هرات	۱۲,۵٪	۰,۰٪
کليوال ښوونځي	۰,۸٪	۱۵,۹٪
د ښارګوټي ښوونځي	۲,۳٪	۱۳,۲٪
د ښار ښوونځي	۱۴,۱٪	۳۹,۷٪
ټول ښوونځي	۳۷,۵٪	۱۹,۰٪

لسم جدول: په کورنۍ جګړو کې فعالې ډلې، چې اوس په ښوونځیو کې فعالې دي

ولایتونه	د جمعیت ګوند	اسلامي ګوند	وحدت ګوند	ملي جنبش	اسلامي حرکت (محسني، انوري)
زابل	۲۱,۹٪	۱۹,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۲۸,۲٪
کندهار	۲۰,۰٪	۷۱,۴٪	۰,۰٪	۲,۹٪	۲۲,۹٪
هلمند	۷۰,۲٪	۸۸,۲٪	۱۷,۲٪	۱۱,۸٪	۵,۹٪
غزني	۲۸,۸٪	۵۲,۳٪	۵۲,۳٪	۰,۰٪	۲۲,۵٪
پکتیا	۲۵,۰٪	۵۸,۳٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
لوګر	۳۱,۳٪	۵۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ولسوالۍ	۸۲,۵٪	۷,۵٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
د کابل ښار	۲۷,۳٪	۹,۱٪	۱۸,۲٪	۰,۰٪	۲۲,۷٪
وردک	۲,۵٪	۹۵,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کاپیسا	۸۱,۸٪	۵۴,۵٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
پروان	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
کونړ	۲,۳٪	۴۳,۸٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
لغمان	۱۸,۸٪	۸۱,۳٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
ننګرهار	۱۹,۰٪	۴۷,۲٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪
تخار	۹۰,۰٪	۷۰,۰٪	۴۰,۰٪	۹۲,۷٪	۰,۰٪
کندز	۸۳,۳٪	۳۳,۳٪	۲۰,۰٪	۸۳,۳٪	۰,۰٪
بغلان	۲۰,۰٪	۹۲,۷٪	۲۰,۰٪	۲,۷٪	۰,۰٪
بدخشان	۲۲,۷٪	۴۲,۹٪	۴,۸٪	۳۸,۱٪	۰,۰٪
بلخ	۷۵,۰٪	۲۷,۹٪	۵۷,۱٪	۷۵,۰٪	۳۵,۷٪
هرات	۹۳,۸٪	۲۵,۰٪	۷۵,۰٪	۱۲,۵٪	۱۸,۸٪
کلیوال ښوونځي	۵۰,۰٪	۲۴,۳٪	۱۱,۱٪	۲۰,۲٪	۱۵,۰٪
د ښارګوټي ښوونځی	۲۴,۰٪	۲۴,۹٪	۱۴,۰٪	۲۷,۲٪	۱۰,۱٪
د ښار ښوونځی	۵۵,۱٪	۴۸,۷٪	۳۰,۸٪	۲۳,۱٪	۳۳,۳٪
ټول ښوونځی	۵۸,۳	۲۱,۸	۱۲,۲	۲۴,۷	۱۵,۷

۲. مدني ټولنې

د مدني ټولنو مختلفو ډولونو په ولایاتو کې د هغوی د شتون ډیرې مختلف بېلګې وښودلې. غیرحکومتي ډوله موسسې، له بغلان او بدخشان څخه پرته د ټولو ولایتونو په ښوونځیو کې فعالې وې. په ملي کچه، د ځواب ورکوونکو ۵۷ ٪، چې په ښارونه کې ئې لوړه کچه (۷۳.۱ ٪) ته رسیدله، د هغوی د فعالیتونو په اړه راپورونه ورکړل. په شمال ختیځو نورو ولایتونو کې هم د غیرحکومتي ډوله موسسو د ټیټې کچې فعالیت په اړه ریپوټونه وړاندې کړل. برخلاف په سویل ، سویل ختیځ او ختیځ او همدا ډول په هرات او بلخ کې د دې ډول موسسو لوړ حضور تایید شوی دی (یوولسم جدول).

یوولسم جدول: د مدني ټولنو شتون

ولایتونه	غیر حکومتي موسسې	د ښځو د حقونو ډلې	(دیني اتحادیې (تبلیغي ډلې	نور
زابل	٪۸۱,۰	٪۰,۰	٪۵۷,۱	٪۰,۰
کندهار	٪۹۷,۱	٪۵۴,۳	٪۳۴,۳	٪۲,۹
هلمند	٪۱۰۰,۰	٪۸۲,۴	٪۵۲,۹	٪۰,۰
غزني	٪۱۰۰,۰	٪۲۲,۵	٪۴۳,۸	٪۰,۰
پکتیا	٪۸۳,۳	٪۸۳,۳	٪۸,۳	٪۰,۰
لوګر	٪۳۷,۵	٪۱۲,۵	٪۰,۰	٪۰,۰
د کابل ولسوالۍ	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰
د کابل ښار	٪۲۷,۳	٪۲۲,۷	٪۴۰,۱	٪۲۲,۷
وردک	٪۵۵,۰	٪۰,۰	٪۵,۰	٪۰,۰
کاپیسا	٪۹۰,۹	٪۹,۱	٪۹,۱	٪۰,۰
پروان	٪۷۷,۸	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰
کونړ	٪۴۳,۸	٪۱۲,۵	٪۱۲,۵	٪۰,۰
لغمان	٪۸۱,۳	٪۴۳,۸	٪۳۱,۳	٪۰,۰
ننګرهار	٪۹۵,۲	٪۸۱,۰	٪۱۴,۳	٪۴,۸
تخار	٪۳,۳	٪۳,۳	٪۹۳,۳	٪۳,۳
کندز	٪۳,۳	٪۰,۰	٪۸۲,۷	٪۳,۳
بغلان	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۷۲,۷	٪۱۰,۰
بدخشان	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۴,۸
بلخ	٪۷۱,۴	٪۰,۰	٪۲۱,۴	٪۰,۰
هرات	٪۱۰۰,۰	٪۶۸,۸	٪۸۱,۳	٪۱۰۰,۰
کلیوالي ښوونځي	٪۵۲,۳	٪۲۵,۴	٪۳۲,۵	٪۱,۲
د ښارګوټي ښوونځي	٪۵۱,۸	٪۲۷,۲	٪۵۲,۲	٪۲,۲
د ښار ښوونځي	٪۷۳,۱	٪۳۹,۷	٪۳۸,۵	٪۲,۴
ټول ښوونځي	٪۵۷,۰	٪۲۹,۱	٪۴۴,۰	٪۲۹,۹

د ښځو د حقونو د ډلو په اړه اکثره په نسبي توګه لږ ریپوټ وړاندې کیده او په ملي کچه یې د مثبتو ځوابونو ۲۹.۱ ٪ جوړوله. په اتو ولایتونو کې د هغوی د شتون نښې نښانې نه لیدل کیدې، که څه هم په نورو شپږو ولایتونو کې د مرکه ورکوونکو ۵۰ سلنې د داسې ځایونو په شمول لکه کندهار، هلمند، غزني او پکتیا چې هلته د هغوی په موجودیت باور نه کیده، د هغوی د شتون په اړه معلومات ورکړل. د حیرانتیا خبره نه ده چې د ښځو ډلې په ښارونو کې (۳۹.۷ ٪) ښارګوټو (۲۷.۲ ٪) او کلیوالو سیمو (۲۵.۴ ٪) په پرتله په لوړه کچه فعالې دي. د غیر سیاسي مذهبي ډلو شتون چې د ځواب ورکوونکو ۴۴ ٪ یې ریپوټ ورکړی په ټولیز ډول غیر عادي نه بریښي. خو په داسې ولایتونو لکه کابل، پروان او لوګر کې یې په ظاهر کې اغیزې کمې لیدل کیږي او په عوض کې یې په شمال ختیځ او هرات کې د شتون کچه لوړه ده.

۷.   د لویانو اغېزه

لکه چې په سریزه کې وویل شول، اکثره ښوونکي په ۱۹۶۰ او ۱۹۷۰ کلونو کې د سیاسي تفکر په بدلون کې بوخت وو. له همدې کبله، پریکړه وشوه چې ولیدل شي چې آیا د ښوونې کارکوونکي لا تر اوسه هم د زده کوونکو په مینځ کې سیاسي نظریات خپروي که څنګه؟ د مرکه ورکوونکو د ځوابونو ۴۱.۷ ٪ سلنې ښکاره کړه چې ښوونکي د زده کوونکو د سیاسي دریځ په بدلون کې دخالت لري. ددې موضوع سلنه د کابل په ولسوالیو کې (نه په ښار کې) لوړه ده، په بدخشان او هرات کې (له ۹۰ ٪ څخه لوړ مثبت ځوابونه) او تر ټولو ټیټه په غزنی او پروان (هیڅ مثبت ځوابونه وجود نه لري) او ننګرهار او لوګر (د مثبتو ځوابونو له ۱۰ سلنې څخه لږ) کې ده. په ډېرو مواردو کې ریپوټ ورکړ شوی چې د دیني مضامینو ښوونکي له ډېرو فعالو ښوونکو څخه شمېرل کېږي چې هڅه کوي د زده کوونکو په سیاسي دریځ تاثیر واچوي او بدلون په کې راولي. وروسته تر دوی په ډېره لیری فاصله کې د پښتو او دري ژبې ښوونکي ځای لري. د تاریخ او ساینسي مضامینو ښوونکي د ریپوټونو پر اساس ډېره لږ علاقه لري چې په سیاسي موضوعاتو کې دخیل شي؛ په دې اړه په ۱۱ او ۱۴ ولایتونو کې مثبتو ځوابونو وجود نه درلود (دریم ګراف، ۱۲ جدول).

دریم ګراف: د راپور په اساس په سیاسي نظریاتو کې د ښوونې د کارکوونکو ښکیلتیا

دولسم جدول: د ښوونې کارکوونکي او سیاسي عقیدې بدلونونه

ولایتونه	د دینی مضمونونو ښوونکي	د دري او پښتو ژبی ښوونکي	د تاریخ ښوونکي	د ساینس ښوونکي	نور	د ځوابونو شمیر
زابل	٪۲۸,۲	٪۱۴,۳	٪۱۹,۰	٪۴,۸	٪۰,۰	۲۳
کندهار	٪۳۱,۴	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۲,۹	٪۵,۸	۳۵
هلمند	٪۵۲,۹	٪۲۳,۵	٪۱۱,۸	٪۱۱,۸	٪۵,۹	۱۷
غزنی	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۱۲
پکتیا	٪۸,۳	٪۱۲,۷	٪۸,۳	٪۰,۰	٪۰,۰	۲۲
لوګر	٪۲,۳	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۱۲
د کابل ولسوالۍ	٪۱۰۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۲۰
د کابل ښار	٪۵۰,۰	٪۱۳,۲	٪۱۸,۲	٪۰,۰	٪۲۲,۷	۴۰
وردک	٪۱۵,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۲۲
کاپیسا	٪۴۵,۵	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۱۲
پروان	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۱۲
کونړ	٪۳۱,۳	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۳۰
لغمان	٪۳۱,۳	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۳۰
ننګرهار	٪۴,۸	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	٪۰,۰	۳۰
تخار	٪۹۰,۰	٪۳۳,۳	٪۳۰,۰	٪۰,۰	٪۲,۷	۲۱
کندز	٪۵۳,۳	٪۱۲,۷	٪۱۲,۷	٪۰,۰	٪۰,۰	۲۲
بغلان	٪۲۰,۰	٪۳۲,۷	٪۰,۰	٪۱۳,۳	٪۰,۰	۱۲
بدخشان	٪۹۰,۵	٪۴,۸	٪۴,۸	٪۱۴,۳	٪۴,۸	۱۲
بلخ	٪۱۴,۳	٪۱۴,۳	٪۷,۱	٪۰,۰	٪۳,۲	۳۲
هرات	٪۸۷,۵	٪۰,۰	٪۲۵,۰	٪۰,۰	٪۷۵,۰	۲۱
کلیوالي ښوونځي	٪۳۴,۹	٪۱۳,۵	٪۲,۳	٪۰,۸	٪۲,۴	۱۳۲
د ښارګوټو ښوونځي	٪۴۳,۴	٪۱۲,۷	٪۹,۲	٪۱,۸	٪۳,۵	۲۲۷
د ښار ښوونځي	٪۳۳,۳	٪۹,۰	٪۹,۰	٪۱,۳	٪۱۲,۸	۷۸
ټول ښوونځي	٪۳۹,۱	٪۱۲,۳	٪۸,۳	٪۱۴,۲	٪۴۵,۲	۴۳۱

د مرکه ورکوونکو زده کوونکو ډیر لوی اکثریت څرګنده کړه چې لویان هڅه کوي د زده کوونکو سیاسي دریځ باندی اغیزه وکړي: دغه اغیزه په ملی کچه د ۷۸.۹ ٪ په شا او خوا کې ده چې د ښارونو، ښارګوټو او کلیوالو سیمو ترمینځ لږ فرق کوي. د مثبتو ځوابونو کچه په بدخشان کې تر ټولو ټیټه (۴۲.۹ ٪) وه، خو په ۷ ولایتونو کې د مثبتو ځوابونو اندازه له ۹۰ ٪ څخه ډیره وه. د اریانتیا وړ نه ده چې د اغیزې عمده سرچینه د زده کوونکو پلار او مور وو خو په څو ولایتونو کې په دې اړه مثبتو ځوابونو وجود نه درلود. خورا ډیر اغیزه لرونکي لویان د ګوندونو فعالین ګڼل کیدل چې په ملی کچه یې د مثبتو ځوابونو کچه ۷۲.۲ ٪ وه.

د ولایتونو په کچه دغه اندازه هیڅوخت له ۳۷.۵ ٪ (غزنی) څخه لږ نه وه او له بدخشان پرته تل له ۵۰٪ څخه ډیره وه. دا خبره په دې معنا ده چې د زده کوونکو په مینځ کې پخپل ځان تکیه لږ او منظم سیاسی تمایلات د شته "پر مخ تللو ډلو" له خوا په هڅو کې پراخیدل د ریوټونو پر بنسټ پر زده کوونکو باندې د سیاسي اغیزې بله عمده منبع ملایان وو چې له پروان او ننګرهار څخه پرته (چې مثبت ځوابونه یې نه لرل) او بلخ او کونړ (دواړو له ۱۰ سلنې لږ اغیزه لرله) یې په ملي کچه ۳۸.۲ ٪ اغیزه لرله (څلورم ګراف، دیارلسم جدول).

ځلورم ګراف: د لویانو اغیزه پر زده کوونکو

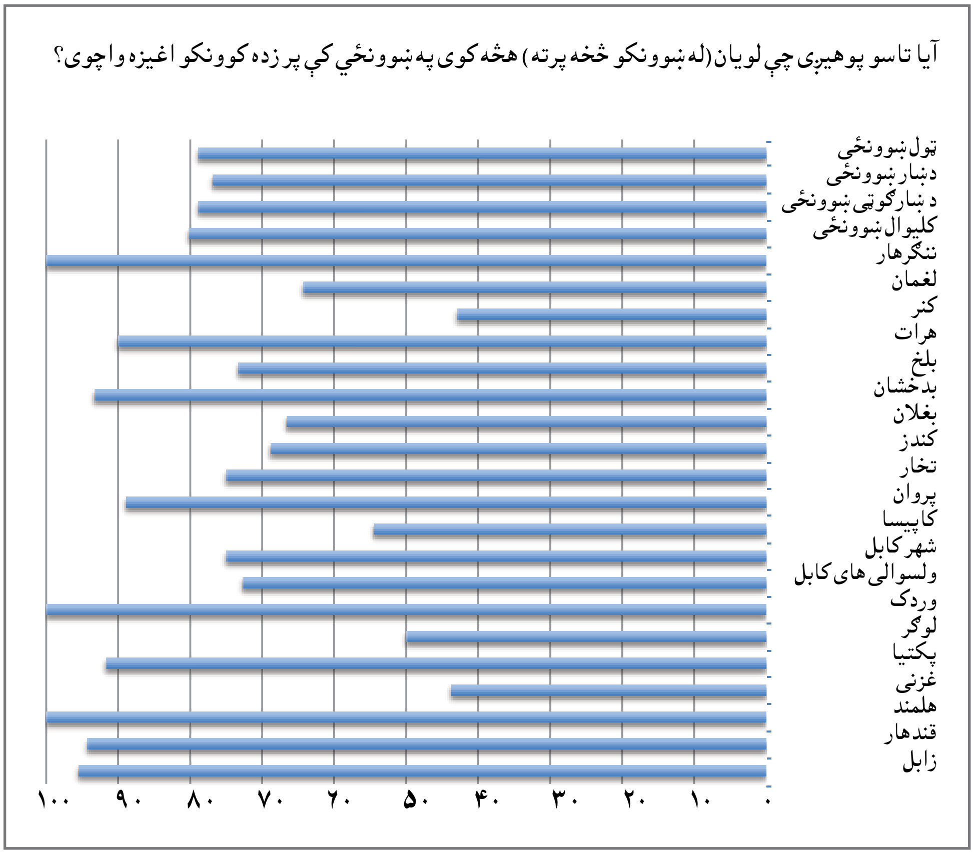

دیارلسم جدول: پر زده کوونکو باندې د لویانو اغیزه، د ځوابونو پر اساس ویشنه

ولایتونه	پر زده کوونکو باندې د لویانو د مختلفو ډلو اغیزې				د ځوابونو شمیر
	پلار او مور	ملایان	ګوندي فعالین	نور	
زابل	٪۷۲,۷۰	٪۴۵,۵۰	٪۷۷,۳۰	٪۰	۲۳
کندهار	٪۸۲,۹۰	٪۴۵,۷۰	٪٦۸,٦۰	٪۰,۰۰	۳۵
هلمند	٪۴۷,۱۰	٪۱۱,۸۰	٪۸۸,۲۰	٪۰,۰۰	۱۷
غزنی	٪۱۸,۸۰	٪۳۱,۳۰	٪۳۷,۵۰	٪۰,۰۰	۱۲
پکتیا	٪۴۲	٪۱۷	٪۸۳	٪۰	۲۲
لوګر	٪۱۹	٪۰	٪۵۰	٪۰	۱۲
د کابل ولسوالۍ	٪۰	٪۵۵,۰۰	٪۱۰۰,۰۰	٪۰,۰۰	۲۰
د کابل ښار	٪۰,۰	٪۴۵,۴	٪۴۵,۴	٪۲۷,۳	۴۰
وردک	٪۵۰	٪۴۵	٪۷۵	٪۰	۲۲
کاپیسا	٪۰	٪۹۰	٪۵۵	٪۰	۱۲
پروان	٪۰	٪۰	٪۸۹	٪۰	۱۲
کونړ	٪۵۰,۰۰	٪٦,۳۰	٪۷۵,۰۰	٪۰,۰۰	۳۰
لغمان	٪۵۰,۰۰	٪۱۲,۵۰	٪۲۲,۵۰	٪۰,۰۰	۳۰
ننګرهار	٪۴۳	٪۰	٪٦۷	٪۰	۳۰
تخار	٪۳	٪۸۰	٪۹۰	٪۰	۲۱
کندز	٪۱۳	٪۵۷	٪٦۰	٪۷	۲۲
بغلان	٪۲۰,۰۰	٪۲۳,۳۰	٪۸۲,۷۰	٪۳,۳۰	۱۲
بدخشان	٪۰,۰۰	٪۴۲,۹۰	٪۴۲,۹۰	٪۰,۰۰	۱۲
بلخ	٪۵۰	٪۴	٪۲۴	٪۰	۳۲

هرات	٪۱۳	٪۲۵	٪۱۰۰	٪۱۰۰	۲۱
کليوالي ښوونځي	٪۴۲,۹	٪۳۸,۹	٪۷۳,۸	٪۰,۰	۱۳۲
د ښارګوټي ښوونځي	٪۲۸,۱	٪۳۹,۹	٪۷۳,۷	٪۱,۴	۲۲۷
د ښار ښوونځي	٪۳۳,۳	٪۳۲,۱	٪۲۵,۴	٪۱۱,۵	۷۸
ټول ښوونځي	٪۳۳,۴	٪۳۸,۲	٪۷۲,۲	٪۲۸,۲	۴۳۱

۸. په ښوونځيو کې بی انضباطی

د مرکه ورکوونکو ۷۰.۴ سلنې په ښوونځيو کې د بې انظباطی په هکله ريپوټ ورکړی دی. د مثبتو ځوابونو ډيره ټيټه درجه ۳۷.۵ ٪ په (لوګر) کې وه، په داسې حال کې چې په اتو ولايتونو کې ټولو ځواب ورکوونکو پخپلو ښوونځيو کې د بې انظباطۍ شتون تاييد کړ. د بی انظباطۍ ډير عمومي ډول د زده کوونکو ترمينځ جګړې وې (۵۴.۲ ٪). په دی هکله په ولايتونو کې د مثبتو ځوابونه کچه د ۲۳.۸ ٪- ۱۰۰ ٪ ترمينځ وه. وردک هغه ولايت وو چې د مثبتو ځوابونو تر ټولو ټيټه کچه ئې درلوده (يوازی ۱۵ سلنه). د هغو زده کوونکو پيښې چې له ښوونکو سره يې جګړه کوله هم ډير عموميت درلود چې په هر ولايت کې يی تر يوې کچی شتون درلود او د ځوابونو ۴۲.۲ سلنه ئې جوړوله؛ په دې اړه يوازې په هلمند کې مثبت ځوابونه له ۱۰ ٪ څخه لږ وو. له علم او فرهنګ سره دښمني، که څه هم له يو ولايت څخه تر بل ولايت پورې ئې توپير کاوه خو په ټوليزه توګه د ۴۵.۱ ٪ په حدودو کې وه. د ښوونځي د وسايلو ويجاړول يوه ستره ستونزه ښکاري چې په ټولو ولايتونو کې ئې د مرکه ورکوونکو له خوا ريپوټ ورکړل شوی دی.

په څلورو ولايتونو کې په ديوالونو باندې د شعارونو د ليکلو هيڅ رپوټ وړاندې شوی نه دی، خو په کابل، کاپيسا ، پروان، او شمال ختيځ او بلخ کې يې بيلګې ډيرې دي. په ټوليزه توګه د ځواب ورکوونکو ۴۲.۲ ٪ په دی هکله رپوټ وړاندی کړی دی. له مخدره توکو څخه استفاده کول له هغې کچی څخه لږ ده چې تمه يې کيدله. په افغانستان کی د مخدره توکو ټيټې بيې او د هغو په آسانتيا لاس ته راتلو ته په کتنې سره په ملي کچه د ۲۵.۳ ٪مثبت ځوابونه ډير لږ دي. په هلمند ، وردک، کونړ، لغمان او ننګرهار په ولايتونو کې اړوندې پوښتنې ته ټول ځوابونه منفي وو. (پنځم ګراف، څوارلسم جدول).

پنځم ګراف: د زده کوونکو ترمينځ د غير انظباطی کړو وړو کچه

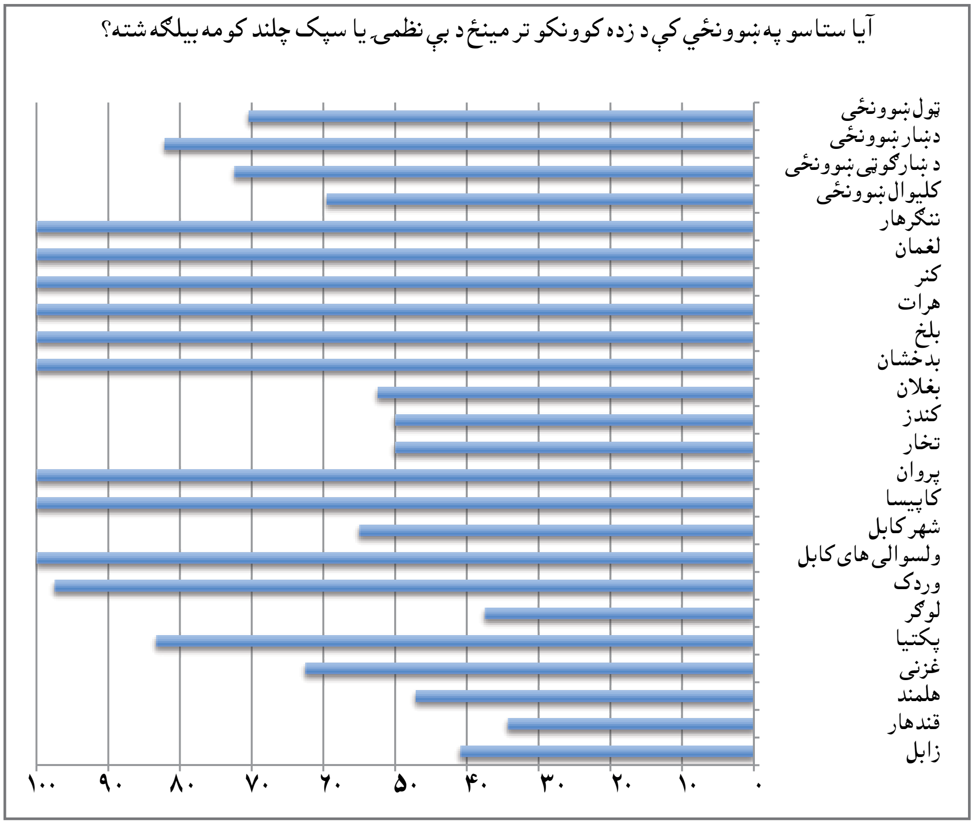

څوارلسم جدول: په ښوونځیو کې د بې انظباطه کړو وړو ډولونه

ولایتونه	د بې انظباطه کړو وړو ډولونه							د ځوابونو شمیر
	د زده کوونکو ترمینځ جګړه	له ښوونکو سره د زده کوونکو جګړه	زده کوونکي او له مخدره توکو څخه استفاده	زده کوونکي د ښوونکو اطاعت نه کوي	زده کوونکي د ښوونځي په دیوالونو باندې لیکنې کوی	زده کوونکي د ښوونځیو وسایل ویجاړوي	نور	
زابل	۴۰,۹٪	۲۲,۷٪	۴,۵٪	۲۲,۷٪	۲۲,۷٪	۲۲,۷٪	۰,۰٪	۲۳
کندهار	۲۵,۷٪	۱۴,۳٪	۲,۹٪	۱۱,۴٪	۰,۰٪	۱۴,۳٪	۰,۰٪	۳۵
هلمند	۲۹,۴٪	۵,۹٪	۰,۰٪	۵,۹٪	۰,۰٪	۲۳,۵٪	۰,۰٪	۱۷
غزنی	۵۶,۳٪	۱۲,۵٪	۱۲,۵٪	۱۸,۸٪	۲۵,۰٪	۳۱,۳٪	۰,۰٪	۱۶
پکتیا	۵۰,۰٪	۴۱,۷٪	۱۶,۷٪	۵۸,۳٪	۰,۰٪	۴۱,۷٪	۰,۰٪	۲۲
لوګر	۳۱,۳٪	۰,۰٪	۶,۳٪	۲۵,۰٪	۰,۰٪	۶,۳٪	۰,۰٪	۱۶
د کابل ولسوالۍ	۹۷,۵٪	۹۷,۵٪	۵۷,۵٪	۹۷,۵٪	۹۷,۵٪	۹۷,۵٪	۲,۵٪	۲۰
د کابل ښار	۶۸,۲٪	۴۰,۹٪	۱۳,۶٪	۶۸,۲٪	۶۸,۲٪	۵۴,۵٪	۱۰۰,۰٪	۴۰
وردک	۱۵,۰٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۳۰,۰٪	۵,۰٪	۲۰,۰٪	۰,۰٪	۲۲
کاپیسا	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۱۸,۲٪	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪	۱۲
پروان	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۸۸,۹٪	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۰,۰٪	۱۶
کونړ	۳۷,۵٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۱۲,۵٪	۶,۳٪	۱۲,۵٪	۰,۰٪	۳۰
لغمان	۴۳,۸٪	۰,۰٪	۰,۰٪	۱۸,۸٪	۶,۳٪	۶,۳٪	۰,۰٪	۳۰
ننګرهار	۲۳,۸٪	۴,۸٪	۰,۰٪	۲۸,۶٪	۴,۸٪	۱۴,۳٪	۰,۰٪	۳۰
تخار	۱۰۰,۰٪	۸۶,۷٪	۸۳,۳٪	۹۳,۳٪	۸۶,۷٪	۸۳,۳٪	۲۰,۰٪	۲۱
کندز	۱۰۰,۰٪	۸۳,۳٪	۵۳,۳٪	۹۰,۰٪	۹۳,۳٪	۸۰,۰٪	۳,۳٪	۲۲
بغلان	۱۰۰,۰٪	۸۰,۰٪	۶۶,۷٪	۹۶,۷٪	۹۰,۰٪	۵۰,۰٪	۶,۷٪	۱۶
بدخشان	۱۰۰,۰٪	۶۶,۷٪	۵۲,۴٪	۸۵,۷٪	۹۵,۲٪	۱۹,۰٪	۰,۰٪	۱۶
بلخ	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۳۲,۱٪	۹۶,۴٪	۹۶,۴٪	۹۶,۴٪	۰,۰٪	۳۶
هرات	۹۳,۸٪	۷۵,۰٪	۴۳,۸٪	۹۳,۸٪	۱۲,۵٪	۷۵,۰٪	۹۳,۸٪	۲۱
کلیوالي ښوونځي	۴۹,۲٪	۳۰,۱٪	۱۶,۷٪	۳۹,۷٪	۲۹,۴٪	۳۴,۱٪	۱,۶٪	۱۳۶
د ښارګوټي ښوونځي	۶۴,۹٪	۴۶,۹٪	۳۲,۹٪	۵۵,۳٪	۴۷,۸٪	۴۸,۷٪	۰,۴٪	۲۲۷
د ښار ښوونځي	۳۳,۳٪	۵۰,۰٪	۱۶,۷٪	۵۹,۰٪	۴۸,۷٪	۵۲,۶٪	۳۵,۹٪	۷۸
ټول ښوونځي	۵۴,۶	۴۲,۶	۲۵,۳	۵۱,۴	۴۲,۶	۴۵,۱	۷,۲	۴۳۱

۹. پايله

د دې سروې موخه دا ده چې په هغو مسئلو او موضوعاتو رڼا واچوې چې لا ډېره ارزونه غواړي، او د AREU له خوا د موضوع د کيفي څېړنې ايجاب کوی. ددې سروې موخه دا نه ده چې توضيح کړی چې ولې او څنګه ځينی جريانونه د افغانستان په ليسو کې صورت مومي. له دې نظره، سروی ځينې عمده موندنې درلودی.

تر ټولولوړې او ډېره روښانه موندنه دا ده چې د پوهنې وزارت له خوا په ښوونځيو کې د سياسی فعاليتونو د منع کيدو سره سره د افغانستان په ښوونځيو کې د سياسي کولو لوړه کچه وجود لري. په ښوونځيو کې سياسي فعاليت ډول ډول بڼې غوره کوي چې په ډېرو کې يې مشاجرې چې ځينی وختونه له تاوتريخوالی او له نيغ په نيغه مقابلو، د سياسي ادبياتو ويشلو څخه ډکې دي، صورت نيسي، او ډېر لږ په ښکاره اعتصابونو او مظاهرو باندې اوړي. دسياسی بحثونو مرکزی موضوعګانې په افغانستان کې د بهرنيو قواوو د شتون، په ټولټاکنو کې سيالۍ او اداري فساد شتون، وو.

دوهمه عمده موندنه دا ده چې دوه عمده سياسی تمايلات شتون لري: لومړ تمايل د سيستم ضد احساس خپريدل دي چې هرو مرو د هغو اسلامی افراطی او غير قانونی تشکيلاتو په ګټه تماميږي چې همدا اوس د افغان حکومت پر ضد بغاوتونو کی ښکيل، او ځينی يې له نظامی پلوه فعال نه بريښي. د طالبانو، جندوالله، اسلامي ګوند (د حکمتيار څانګه)، حزب التحرير او نور بايد د افغانی مقامونو د انديښنی وړ وګرځي. که څه هم د پوهنتونونو په اړه د AREU د ۲۰۱۰ کال څېړنې پر پوهنتونونو باندې تمرکز درلود، دا څېړنه ثابتوی چې کيدای شي د راډيکاليسم او افراطيت وده چټکه شي. بل عمده تمايل څرګندوي چې د افغان سياسي ګوندو عمده موخه د خلکو ترمينځ د هغوی د نفوذ وده ده او په فعالانه توګه هڅه کوي چې د ليسو و زده کوونکي جلب کړي. دا خبره په افغانستان کې د ليسو په هکله د ۲۰۱۰ کال د رپوټ يوه بله موندنه هم تاييدوی. که څه هم نوموړي فعاليتونه منع دي، خو کيدای شي دا ډول سياسي کول يو مثبت انکشاف وګڼل شي، ځکه چې سياسي ګوندنونه او موسسې هڅه کوي په ټولنه کې ژورې ريښې پيدا کړي. په دې ځای کې له ګوندونو او سياسی موسسو څخه جلا د زده کوونکو ډلو د خپلواک سياسی فعاليت په اړه لږ اشاره هم شوي نه ده، که څه هم په نظر کې ده چې راتلونکی کيفي څېړنه په دې باره کې اضافی ژوره ليدنه رامينځ ته کړي.

بله موندنه دا ده چې سياست په افغانستان کې حتی د ځوانانو ترمنځ هم سيمه ييز خصوصيت لری. حتی هغه څو ګوندونه او موسسې چې د پراخ شتون ادعا لري تر ډېرې لويې کچې په څو محدودو سيمو پورې اړه لري.

د ښوونځيو د زده کوونکو ترمينځ غير حکومتی ډوله فعاليتونه ډېر عام ښکاري، په ښارونو (په تيره کابل کې) د ښځو د حقونو ډلې هم فعاليت لري. سروې په عين حال کې هڅه وکړه چې په ښوونځيو کې د ټولنيزو ناکراريو ځينی شاخصونه تحليل کړي، او دې نتيجې ته ورسيږی چې په ښوونځيو کې د بی انظباطی کچه، په تيره بيا ښارونو کې خورا لوړه ده.

دڅرګندونولپاره ستاسې غوښتنې

د افغانستان د څیړنې او ارزونې واحد ډیره علاقه لري چې ستاسو څخه اوري. په هر صورت که تاسی د دی واحد خپرونو لوستونکی یاست، یا مو د افغانستان د څیړنې او ارزونې واحد کې په لکچر یا ورکشاپ کې ګډون کړی وی، یا مو له کتابونو څخه استفاده کړی وی، یا مو د ادارې له کارونو او څیړنو سره آشنایی پیدا کړی وی، ستاسې څرګندونی او غوښتنې زمونږ لپاره ډیر د ارزښت وړ دی، ستاسی وړاندیزونه له مونږ سره مرسته کوی ترڅو خپل هدف په ښه توګه تعقیب او د خپلو کارونو لاسته راوړنې په ښه څیر د خپلو خبرونو له لوستونکو سره شریکې کړو.

ترټولو اسانه لار دڅرګندونولپاره ستاسې غوښتنی دبرښنالیک له لاری areu@areu.org.af همدارنګه تاسې کولای شی چې له مونږسره په اړیکه کې شي +۹۳(۰)۷۹۹۲۰۸۵۴۸

- تاسې په خپلواکه توګه نظر ورکولای شی، اماستاسی ځوابونه او معلومات په دی اړه زمونږ لپاره ډیرارزښناک تمامیږی
- له دی ادارې او د دی اداری له څیړنو سره څنګه اشناشوی (د خپرونو له لاری، یا د دی اداری په غونډو یا مجلسونو کې ګډون له لاری)
- د افغانستان د څیړنې او ارزونې د ادارې له څیړنو د څه لپاره استفاده کوی
- د افغانستان د څیړنې او ارزونې د ادارې څیړنې څنګه ترلاسه کوی
- آیا له خپرونونه په برښنایې یا چاپی څیر استفاده کوی
- د خپرونو معلومات تاسو ته څه دول وړاندی شی
- ستاسو وړاندیزنه د دی اداری د څیړنو په اړه څه شی دی
- د افغانستان د څیړنی او ارزونی د اداری کومه خپرونه یا پیښه تاسو ته په زړه پوری ده؟
- ستاسې په باور په کومو موارد و کې زمونږ کارونه ګټور تمامیږی
- علاقه، د دندی ساحه او یا ستاسی د مطالعی ځای

د افغانستان د څېړنې او ارزونې د واحد ورستنی خپرونې

نیټه	د خپرونې نوم	لیکوال	پښتو	دری	دځیرنې موضوع	د ځیرنې دول
اکتوبر۲۰۱۵	ښځې او ټاکنې: په راتلونکې پارلماني ټاکنې کې اسانتیاوې او پر مخ پراته خنډونه	اورځلا نعمت	✓	✓	حکومتداری	پالیسی پاڼه
اکتوبر۲۰۱۵	په افغانستان کې کلیوالي جوړښت ته پاملرنه	ادم پین	✓	✓	پایښت لرونکی معیشت	پالیسی پاڼه
اکتوبر۲۰۱۵	په بلخ ولایت کې د ۲۰۱۵ کال د می میاشتې د اپیمو او کلیوالي اقتصاد په تړاو د ساحوي کار یادښتونه	پاول فیشستین	✓	✓	د طبیعی سرچینو مدیریت	لنډیز
می۲۰۱۵	د افغانستان په اساسي قانون کې د قواوو جلاوالی: یوه موضوعی ځیرنه	فرید حمیدی او ارونی جیاکودی	✓	✓	حکومتداری	موضوعي ځیرنه
می۲۰۱۵	په افغانستان کې د کلیو ډېول پیژندني دجوړولولپاره د کلستر ډېوله تحلیل څخه ګټه اخیستنه	ادم پین او جورجیا سترج			پایښت لرونکی معیشت	کاري قاعده
اپریل۲۰۱۵	د افغانستان د ځیړنو خبر پاڼه - ۳۱ ګڼه	د افغانستان د ځیرنې او ارزونې واحد				ځیرنیز خبرپاڼه
اپریل۲۰۱۵	په افغانستان کې د قواوو جلاوالی:تیوری او عمل	ارونی جیاکودی	✓	✓	حکومتداری	پالیسی پاڼه
اپریل۲۰۱۵	په افغانستان کې د اساسي حقونو تدریجي تکامل: ۱۹۲۴- ۲۰۰۴	ارونی جیاکودی	✓	✓	حکومتداری	پالیسی پاڼه
مارچ۲۰۱۵	د الف څخه تر یا د افغانستان لپاره مرستندوی لاربښود دیارلسمه ګڼه ۲۰۱۵	د افغانستان د ځیرنې او ارزونې واحد	✓	✓		کتاب
فبروری۲۰۱۵	په افغانستان کې ولایتي سیاست او حکومتولي: ننګرهار ولایت بېلګه	اشلی جکسن	✓	✓	پایښت لرونکی معیشت	پالیسی پاڼه
فبروری۲۰۱۵	د کار بازار، ټولنیزه نابرابری او په کابل کې ګډونکي	ریچارد مالت او ادم پین	✓	✓	پایښت لرونکی معیشت	پالیسی پاڼه
جنوری۲۰۱۵	د پیاز ټولنیز اهمیت: د افغانستان په ننګرهار کې د پیازو د بازار غیر رسمي قواعد او مقررات	جولیا مینویا، ادم پین او ومیق الله ممتاز	✓	✓	پایښت لرونکی معیشت	پالیسی پاڼه
دسمبر۲۰۱۴	کوچنیان ولې یوازې سفر کوي؟ د کوچنیانو، کورنیو او له افغانستان څخه د استوونکو ټولنو له نظره اروپا او نورو صنعتی هیوادونو ته د تګ انګیزې	چونا آر. اچاویز جنیفربګا پورو لیحه ویلفر داری شکریه آزادمنش	✓	✓	کډوالي او نړیوالي شبکې	تحلیلی ځیرنه
نوامبر۲۰۱۴	په افغانستان کې د ښځو او رهبریت: درسونه او وړاندیزونه	آریه نجات	✓	✓	حکومتداری	پالیسی پاڼه
نوامبر۲۰۱۴	د خلکو بنسټیزو حقونو ته یو ځغلنده کتنه: ننګوتی او فرصتونه	داکتررنګین دادفرسپنتا	✓	✓	حکومتداری	موضوعي ځیرنه
اګست۲۰۱۴	د افغانستان اساسي قانون لس کلن شوکومې ستونزې مطرحی دي؟	داکتر محمد هاشم کمالی	✓	✓	حکومتداری	تحلیلی ځیرنه
اګست۲۰۱۴	د افغانستان د ټاکنیزو ښخړودحل لپاره د میکانیزمونو وضعیت	ارونی جیاکودی	✓	✓	حکومتداری	پالیسی پاڼه
اګست۲۰۱۴	ناهیلیتوب یا امیدواري؟ له ۱۳۹۳م (۲۰۱۴) کال څخه وروسته په افغانستان کې د کوکنار کښت	پاول فیشستین او دیوید منسفیلد	✓	✓	د طبیعی سرچینو مدیریت	پالیسی پاڼه
جون۲۰۱۴	په افغانستان کې ولایتي سیاست او حکومتولي: ننګرهار ولایت بېلګه	اشلی جکسن	✓	✓	پایښت لرونکی معیشت	موضوعي ځیرنه
جون۲۰۱۴	د ګردی میز بحث: دافغانستان د ټولټاکنو تجربې	د افغانستان د ځیرنې او ارزونې واحد			حکومتداری	د ګردی میز د بحث جریان
جون۲۰۱۴	له بدو بې بدتر کې» د ښتو په ولایتونو هلمند او ننګرهار کې د کوکنارو کر ته پام	دیوید منسفیلد	✓	✓	د طبیعی سرچینو مدیریت	موضوعي ځیرنه
می۲۰۱۴	افغانستان: د کلیو د جلاکولو او ارزوني لپاره د یوې طریقې جوړول	ادم پین			پایښت لرونکی معیشت	کاري قاعده
می۲۰۱۴	افغان ملی پوځ له مالي اړخونو څخه د پایښت پروړاندې پرتې ننګونې	انتونیو جیستازی او پیتر کوینتن	✓	✓	حکومتداری	تحلیلی ځیرنه
اپریل۲۰۱۴	ټولنیز ملاتړ او د کار پروګرامونه څنګه په ټولنیزو ځایوالي کې ونډه اخلي؟ د افغانستان، بنګله دیش، هند او نیپال څخه شواهد	بابکن بابا جانیان، جسیکا هاګن-زانکر او ربیکا هولمز	✓	✓	جندر	ترکیبی ځیرنه
اپریل۲۰۱۴	په افغانستان کې د برک (BRAC) د ژوندانه د مهارتونو د زده کړو او کاري مهارتونو د روزنې ونډه په ټولنیز مشارکت کې	چونا اچاوز ،بابکن بابه جانین ،جسیکا هیګن زنکر	✓	✓	جندر	پالیسی پاڼه
اپریل۲۰۱۴	د کار او اشتغال موندنی کړنلاری څرنګه په افغانستان کې له ټولنیز ادغام سره مرسته کوی؟ د BRAC)برک(د ژوند د روزنیزو مهارتونو او د ځوانو ښځو د معیشت لپاره د زده کړې بیلګې	چونا آر. ایچاویز، بابکن بابا جانیان، جسیکا هاګن-زانکر، شاهین اکتر، او جنیفرباګوپورا	✓	✓	جندر	موضوعي ځیرنه

د افغانستان د څېړنې او ارزونې واحد په اړه

د افغانستان د څېړنې او ارزونې واحد په کابل کې میشته یوه خپلواکه څېړنیزه موسسه ده. د دې ادارې دنده د لوړ څرنګوالې درلودونکو او پالیسۍ پورې اړوندو څېړنو له لارې پر پالیسۍ او چارو مثبتې اغیزې دي، او همدا راز نوموړې اداره په افغانستان کې د څېړنې او زده کړې د کلتور د ودې په موخه، د څېړنې پایلې په چټکه توګه خپروي. دې موخې ته د رسیدو لپاره له خپلو څېړنو او کتابتون څخه د ګټې اخیستنې د ترویج په موخه له پالیسي جوړوونکو، مدني ټولنې، څېړونکو او زده کوونکو سره د دوی د څېړنېزې وړتیا د پیاوړي کولو په موخه ښکیل ده څو په دې توګه وکړای شي شننو، غبرګونونو او خبرو اترو ته لاره هواره کړي.

د افغانستان د څېړنې او ارزونې واحد (AREU) په ۲۰۰۲ کال کې په افغانستان کې د نړیوالې مرستندویې ټولنې په همکارۍ جوړ شو. دغه بنسټ د مشرتابه یو بورد لري چې د مرستندویو ادارو، لکه: ملګرو ملتونو او نورو ګڼ اړخیزو ادارو او نادولتي ټولنو استازي پکې ګډون لري.

په ۲۰۱۵ کال کې د دغه بنسټ د ځانګړو پروژو ملاتړ د اروپایي کمېسیون (EC)، د سویډن د بهرنۍ پرمختیا د مرستندویه ادارې (SIDA)، د نړیوال پرمختګ انسټیټیوټ (ODI)، نړیوال بانک، د امریکا د سولې انسټیټوټ (USIP)، د نړیوالې همکارۍ لپاره الماني ټولنې (GIZ-GOPA) Gmbh، د افغانستان لپاره د سویډن کمیټه (SCA)، د ختیځ او افریقایي مطالعاتو لپاره د لندن پوهنتون (SOAS)، د امریکې د متحده ایالاتو د نړیوال پرمختیا سازمان (USAID) او د فیلینډ د سفارت لخوا تر سره کېږي.

دغه څېړنه د فنلنډ د سفارت په مالي مرسته تر سره شوې ده.

د نشریه کود: ۱۵۱۴P

ژباړن: محمد کاظم ملوان